

Чырвоная амяла 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 16 (2553) Год L

Беласток, 17 красавіка 2005 г.

Цана 2,00 зл.

Увага, надыходзіць закон!

Неўзабаве ўступае ў сілу закон аб нацыянальных і этнічных меншасцях ды рэгіянальнай мове. Ужо на яго аснове выдадзены першыя распараджэнні. Тым часам патэнцыяльныя гміны, зацікаўленыя ўступленнем у сілу яго запісаў, асабліва гэтага не абмяркоўваюць.

Міністэрства ўнутраных спраў і адміністрацыі выдала першыя распараджэнні, якія дапаўняюць уступаючы ў сілу 1 мая закон аб нацыянальных і этнічных меншасцях ды рэгіянальнай мове. Першае з іх датычыць спосабу вядзення рэстра гмін, на тэрыторыі якіх могуць быць ужываныя назвы на мове меншасці з далучанымі ўзорамі заяў, якія гміны мусяць падаць пасля адпаведнага галасавання іх радаў і пасля грамадскіх кансультацый над м.інш. двухмоўнай назвай канкрэтнай мясцовасці.

Чарговае міністэрскае распараджэнне датычыць дакументаў, якія патрабуюцца для пацвярджэння валодання мовай меншасці. Справа ў гмінных чыноўніках, якія змогуць размаўляць з прасіцелямі і весці на іх мове карэспандэнцыю. У адносінах да беларускай мовы апісаныя ў гэтым распараджэнні ўмовы задавальняе пералічаны тут дыплом студыяў на беларускай філалогіі, на факультэтах прыкладной лінгвістыкі і ўсходняй філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта, але таксама матураляныя пасведчанні атрыманыя ў школах ці класах з навучаннем беларускай мовы. Веданне беларускай мовы могуць пацвердзіць таксама пасведчанні аб здадзеным ведамственным экзамене ў міністэрствах замежных спраў, эканомікі і нацыянальнай абароны ды іншыя дакументы, якія пасведчаюць аб здадзеным экзамене у сярэдніх школах і вучэльнях з беларускім ухілам (атрыманыя таксама і за мяжой з адпаведным пацвярджэннем іх эквівалентнасці ў Польшчы).

Тым часам у гмінах, на тэрыторыі якіх — згодна з законам — беларускасць дэкларавала не менш чым 20% жыхароў, да сёння ў гмінных установах няма нават адпаведнай камп'ютэрнай клавіятуры для вядзення перапіскі па-беларуску. Вышэйшыя рангам чыноўнікі не разбіраюцца, хто можа абслугоўваць наведвальнікаў па-беларуску. У мясцовых бібліятэках і цэнтрах культуры беларуска-польскіх слоўнікаў і іншых дапаможных матэрыялаў — як на лякарства.

У гміннай установе ў Дубічах-Царкоўных, дзе беларускасць дэкла-

Фота Аляксандра Вярбіцкага

Ці школа ў Аўгустове, што ў Бельскай гміне, будзе называцца „ў Ягушове“?

равала аж 81,33% жыхароў, вайт свярджэе, што без праблемы можна будзе адказаць на лісты па-беларуску, бо гарантуе гэта камп'ютэрная сістэма. Дэталяў падрыхтоўкі да ўступлення ў сілу закону не хацеў, аднак, рассакрэціць, паколькі адчувае сябе пакрыўджаным „Нівай“. У мясцовай бібліятэцы Гміннага асяродка культуры асобы, якія хацелі б пакарыстацца слоўнікам альбо хоць бы правільна сфармуляваць службовы ліст па-беларуску — маглі б трапіць на праблему:

— Ёсць у нас толькі арфаграфічны слоўнік і старая энцыклапедыя, якая канчаецца пятым томам. З такімі кнігамі ў нас слававата, — кажа працаўніца ГАК.

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI
z dnia .....
w sprawie Rejestru gmin, na których obszarze są używane nazwy w języku mniejszości, wzorów wniosków o wpisanie do tego Rejestru oraz o ustalenie dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości narodowej lub etnicznej albo w języku regionalnym
Na podstawie art. 13 ust. 10 i 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz.U. Nr 17, poz. 141) zarządza się, co następuje:
§ 1.
Rozporządzenie określa sposób prowadzenia Rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości, zwanego dalej Rejestrem gmin, szczegółowy zakres informacji umieszczanych w tym rejestrze oraz wzory wniosków o wpisanie gminy do Rejestru gmin i o ustalenie dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości narodowej lub etnicznej albo w języku regionalnym.
§ 2.
1. Rejestr gmin prowadzony jest w formie elektronicznej, umożliwiającej dokonywanie analiz statystycznych.
2. Rejestr gmin składa się z:
1) rejestru gmin, na obszarze których używane są dodatkowe nazwy ulic;
2) rejestru gmin, na obszarze których są używane dodatkowe nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych.
3. Każdej gminie wpisanej do Rejestru gmin przypisuje się kolejny numer w rejestrze, rozporządzający się od symbolu odpowiednio: „NU / nn” dla gmin wpisanych do rejestru, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, oraz „NM / ni” dla gmin wpisanych do rejestru, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, gdzie „nn” oznacza kolejny numer pozycji w danym rejestrze.
Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji kieruje działem administracji rządowej - wymiaru religijnego oraz mniejszości narodowej i etnicznej oraz działem administracji rządowej - administracja publiczna na podstawie § 1 ust. 2 pkt 3 i 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (Dz.U. Nr 134, poz. 1436 i Nr 283, poz. 2818 oraz z 2005 r. Nr 19, poz. 164).

У бібліятэцы ў Чаромсе (28,71% беларусаў) яе працаўніца прызнаецца:

— Я зазірнула ў каталог, і, вось, маем нямецкія, аглійскія, французскія слоўнікі, але беларускіх у нас няма.

У Гміннай управе ў Орлі (68,93% беларусаў), адкуль родам спікер закону аб меншасцях, дэпутат Сейма Яўген Чыквін, намеснік войта Міхал Гурскі кажа:

— Пакуль няма ў нас адпаведных камп'ютэрных клавіятур ды праграмы. Але ёсць у нас працаўнікі, якія размаўляюць на гэтай мове. Важнейшае тое, што закон гаратнуе здабыванне дадатковых сродкаў на культуру беларускай меншасці.

Раіса Раяўская, сакратар Гміннай управы ў Бельску, запэўнівае, што ёсць у іх такія працаўнікі, якія могуць абслугоўваць наведвальнікаў па іх жаданню па-беларуску.

— Я сама тэарэтычна магла б гэта рабіць, бо ў мяне беларуская матура. Але не дайшлі да нас яшчэ адпаведныя распараджэнні. Наша камп'ютэрная сістэма можа ў кожную хвіліну быць пераклучана на кірыліцу.

Сакратар Грамадскай управы ў Гайнаўцы Міраслаў Аўксянцюк якраз не бачыць „камп'ютэрна-моўнай” праблемы:

— Калі спатрэбіцца, можна ж адказаць пільмова ўручную. Напэўна, ёсць у нас пару асоб, у якіх ёсць пасведчанні, даючыя правамоцтвы фармальна карыстацца беларускай мовай. Наколькі, аднак, праблемаў у вусным паразуменні на гэтай мове не павінна быць, то нейкія клопаты могуць трапіцца ў пісьмовых кантактах.

Мацей Халадоўскі

Пра папу 2

Уладзімір Хільмановіч

У Беларусі па Яну Паўлу II у дзень пахавання паўгадзіны званілі званы, прайшлі набажэнствы і ўрачыстасці, людзі ставілі свечкі. Гродзенская „Polska Macierz Szkolna” склала зварот да гарадскіх уладаў з прапановай перайменаваць частку вуліцы Курчатава ў гонар папы Яна Паўла II. Цікава, што на гэта адкажа ўлада...

Дзядзька Сэм 2

Аляксандр Вярбіцкі

Калісь у Польшчы папулярны быў адказ на пытанне: „Як нам дабіцца добрабыту?” Вось ён: „Аб'явіць вайну Злучаным Штатам і адразу здацца!” У 1978 годзе радасць ад выбару Караля Вайтылы на папскі трон суправаджалася яўнай надзеяй: „Напэўна ён нам штось дасць”. У час прэзідэнцкіх выбараў у 1990 годзе адна асоба з вышэйшай адукацыяй заявіла мне: „Галасую за Тымінскага; ён грабануў на Захадзе крыху грашыскай, дык можа што і нам дасць”...

Госці з Беларусі 5

Аляксей Мароз

— Мне падабаецца, што ў вашам самаўраддзе няма закрытасці і інфармацыя даступная людзям. Добра, што жыхары могуць прыходзіць на сесіі і выказаць свае меркаванні наконт розных спраў, — кажа Ірына Вештард, дэпутатка Смаргонскага раённага савета.

Нашы агенты 8

Яўген Мірановіч

Супрацоўніцтва з паліцыяй у трыццаці гадах канфідэнты пачыналі з падпісання дамовы з павятовым камендантам. У Кобрыне, напрыклад, дзе ў павятовай камендатуры працавала 18 паліцыянтаў, 10 з іх займалася палітычнай злачыннасцю. Камендант меў таксама падпісаныя дамовы з 80 канфідэнтамі, у тым ліку 56 займалася назіраннем найбольш актыўных у грамадскім ці палітычным жыцці прадстаўнікоў мясцовага насельніцтва...

Занатоўкі кантрабандыста 10

Ды вось аднаго разу на маёй дарозе з'явіўся ты. Можа памятаеш. Ты пераправярыў маю машыну пасля мытнікаў, напісаў рапарт што я вёз не тое і не туды, і мяжа для мяне зачынілася як дзверы сусветнага банка для жабрака з Лацінскай Амерыкі...

Пра мінулае – Мікалай Капчук 11

У 1957 г. была другая рэпатрыяцыя палякаў з БССР у Польшчу, і на прадпрыемстве, на якім я працаваў, стала працаваць такая рэпатрыянтка...

Светлая жалыба

Смерць рымскага папы не стала асаблівай нечаканасцю — апошні час пантыфік шмат хварэў і было зразумела, што ён „згасе”. Тым не менш, свет па-сапраўднаму ўзрушыўся. Гэты папа быў сапраўдным экуменістам — увесь свой пантыфікат ён бесперапынна прысвяціў справе замірэння і паразумення людзей розных хрысціянскіх плыняў, вернікаў розных сусветных рэлігій. Яго пілігрымская дзейнасць не ведае сусветных аналагаў. За час свайго пантыфікату ён наведаў хіба ўсе хрысціянскія краіны, за выняткам Беларусі і Расіі. Да нас яго папросту не пусцілі, хоць супраць гэтага не выступалі аніводзін нармальны праваслаўны вернік. Дзякуй Богу, што на пачатку дзесяцігоддзя гадоў ужо мінула стагоддзя адчыніліся межы. Вернікі з Беларусі ездзілі на сустрэчы з Янам Паўлам II у іншыя краіны. Ніколі не забудуся поле Тор Вергата пад Рымам у 2000 годзе. На сустрэчу з папам у юбілейны год хрысціянства туды прыехала каля паўтара мільёна маладых людзей. Рым і ваколіцы нібы ачысціліся ад брыдоты — ні лаянкі, ні п'яных на гэтым вулічным сусветным форуме маладых хрысціян не было. А папу віталі горача, але без экзальтацыі і істэрык. Успамін застаўся на ўсё жыццё. А аднаму з гродзенскіх адраджэнцаў падчас адной з пілігрымак пачасціла яшчэ больш — ён дарыў ад беларускіх вернікаў Святому Айцу абраз. Ад папы да сёння ў яго сталася ўражанне, якое ён характарызуе адным словам: „Чысціня”.

У дзень смерці Яна Паўла II разам з групай іншых беларусаў даваўся быць у Кракаве. Смутак, які агарнуў гістарычную і сённяшнюю культурную польскую сталіцу выглядаў не зусім так, як у тэлевізіі. На тэлеэкране было шмат слёз, на вуліцах жалоба мела крыху іншы вобраз — гэта была ціхая светлая жалыба. Напэўна гэта правільна — з чалавекам, які годна і рупліва праз усё жыццё выконваў сваю хрысціянскую місію, трэба развітвацца, радуючыся за яго. А ў Закапанэ нас чакала ўрачыстая жалобная імя ў храме, які быў збудаваны ў гонар уратавання папы, пасля замаху на яго. Перад набажэнствам некалькі дзесяткаў гураляў

у нацыянальных строях праехалі на конях, трымаючы ў руках жоўта-белыя сцягі з чорнымі жалобнымі стужкамі — глядзелася хораша.

Кароль Вайтыла паводзіў сябе як вышэйшы іерарх Каталіцкага касцёла і як радавы салдат Хрыста. Гэты папа даў мноства прыкладаў экуменізму вышэйшага кшталту. Ён выразна даказаў усім, у тым ліку і суайчыннікам, што належыць усяму свету. Ян Павел II паслядоўна выступаў супраць разводаў і абортаў, супраць гомасексуалізму і іншай брыдоты, якая нішчыць свет.

У Беларусі па Яну Паўлу II у дзень пахавання паўгадзіны званілі званы, прайшлі набажэнствы і ўрачыстасці, людзі ставілі свечкі. Гродзенская „Polska Macierz Szkolna” склакла зварот да гарадскіх уладаў з прапановай перайменаваць частку вуліцы Курчатава ў гонар папы Яна Паўла II. Цікава, што на гэта адказаў ўлада. Колькі гадоў таму з аналагічнай прапановай выступілі ваўкавыскія вернікі, але тады ім мясцовыя чыноўнікі адмовілі. А вось у мястэчку Сапоцкін вуліца з такой назвай ёсць яшчэ з свеціцкіх часоў.

Дарога да храма няпростая. Беларуская недаспелая эліта пераважна ігнаруе актыўнае рэлігійнае жыццё. Тыя, што высока задзіраюць нос, часта не бачаць Неба. Часцяком нашы грамадска-палітычныя лідэры тлумачаць сваё нежаданне наведваць храмы тым, што ў іх не гучыць беларуская мова. Але гэта толькі падман ці самападман, бо ў тых цэрквах ці касцёлах, куды прыходзяць беларускамоўныя вернікі, прыходзіць і беларуская мова. Ян Павел II звяртаўся да вернікаў нашай краіны заўсёды па-беларуску. У мінулым годзе ён прыняў знакамітага беларускага паэта Рыгора Барадуліна — гэта быў знак прызнання ўсяе беларускае інтэлігенцыі, тае беларускае інтэлігенцыі, якая годна нясе свой крыж і спраўджае сваё пакліканне.

Свет страціў вялікага хрысціянскага рупліўца, але яму застаўся прыклад служэння Богу і выканання сваёй місіі. Сёння на зямлі так шмат крывадушнасці, здрады, хітрасці, пошасці і злосці, што кожны з нас проста абавязаны стаць у хрысціянскую грамаду.

Уладзімір Хільмановіч (Гродна)

Дзядзька Сэм

Прамінула два гады наступу на Ірак. З абнародаваных тады Злучанымі Штатамі галоўных мэтай ваенных дзеянняў атрымалася нямнога. Галоўнай хібай з'яўляецца промах у змаганні супраць тэрарызму, калі не ўдалося разведць крыніцы яго падтрымкі. Удар на добра вядомыя крыніцы вайны на поўдні Еўропы, які паспяхова выбіў іх са строю, на Блізкім Усходзе не спрацаваў. Вонкавыя ваенныя аперацыі Захаду не ліквідавалі тэрарызму на тэрыторыі саюзнікаў і для яго прадухілення даваўся звярнуцца ў напрамку некаторых унутраных мер. Затое тэрарызм з поўнай сілай праявіўся ў самім Іраку, дзе за два гады загінула каля трыццаці тысяч чалавек, галоўным чынам мірнага насельніцтва. Немаля людскія страты і замежнага ваеннага дэсанта. У матэрыяльнай і культурнай сферы страты, мабыць, яшчэ большыя.

Задаваючы пра тэрарызм у Іраку я не аддзяляю яго ад якога-небудзь з ваюючых бакоў. Бо калі б усур'ез мэтай ваеннай інтэрвенцыі саюзнікаў у гэтай краіне меў быць клопат пра яе насельніцтва, тады першачарговымі задачамі гэтай аперацыі не былі б шчодрыя бамбёжкі і галосныя пошукі тамашняй дзяржаўнай вярхушкі ды раней не разведанай буйной ваеннай тэхнікі масавага паражэння. А ў той час звычайныя боепрыпасы паціху расцягнулі ўсе ахвотныя пазабяляцца імі. Да таго ж Ірак не маналітны і кожны яго насельнік, не зважаючы на прышэльцаў звонку, можа ўзяць на свой прыцэл плойму тамашніх мішэняў.

Сённяшняя абставіны ў Іраку ў нейкім сэнсе нагадваюць абставіны ў Польшчы, асабліва на Беластоцчыне, шэсцьдзесят гадоў таму назад, калі новая адміністрацыя фарміравалася пад наглядом вонкавага пратэктарату. І тады ў нас было шмат боепрыпасаў, пакінутых рознымі разбітымі войскамі, якія прымяняліся ахвотнымі пазабяляцца імя супраць мірнага насельніцтва ў імя тых жа мэтай, за якія ў Іраку сёння хвалююцца многія з нас. І перспектывы ўкаранення заходняй дэмакратыі ў Іраку сёння здаюцца мне не больш рэальнымі, чым тадышнія перспектывы прыгону палякаў у калгасы. Бо

толькі дэмакратычны міраж астаўся ад скарэннага бярлога міжнароднага тэрарызму ў Іраку. Каюся за найны давер, што тая буйная бярлога была разведаным перадавой разведкай фактам, а не мілітарызмак выдумкай. Палітыкі, як і палітыканы, хлусяць не толькі ў нас.

Звычайны грамадзянін любой краіны не мае доступу да ўсіх інфармацый, таму і мае права памыляцца. Магчыма, што праўды пра Ірак не ведала і кіраўніцтва нашай дзяржавы, але таксама магчыма, што нешта ведала. Чаму тады, без аглядакі на памаркоўна саюзныя вярхі Францыі і Германіі, нашы ўладныя эліты грывнулі на Ірак? Ці ў сапраўднасці маем той афіцыйны гонар аставацца ў даўгах баявой салідарнасці перад Вялікім Саюзнікам?

Калісь у Польшчы папулярны быў адказ на пытанне: „Як нам дабіцца дабрабыту?” Вось ён: „Аб'явіць вайну Злучаным Штатам і адразу здацца!” У 1978 годзе радасць ад выбару Караля Вайтылы на папскі трон суправаджалася яўнай надзеяй: „Напэўна ён нам штось дасць”. У час прэзідэнцкіх выбараў у 1990 годзе адна асоба з вышэйшай адукацыяй заявіла мне: „Галасую за Тымінскага; ён грабануў на Захадзе крыху грашыскаў, дык можа што і нам дасць”. Засела ў нашай краіне вера ў асаблівую абранасць мясцовага народа, якому належыцца нешта накшталт манны з неба. Як дзесяціна ці рай набожным, як панам паничына. У менш містычным варыянце маем дачыненне са спадзяваннем небагога спонсарства звонку за надуманыя тут заслугі. У крайнім выпадку трэба зрабіць і нейкі ход, у гэтым выпадку ў Ірак — можа нам усё ж хтось штось хаця за гэта дасць...

Хітры Дзмітры, ды і Ванька не дурак; ролю Ванькі іграе тут новы вялікі брат — багаты дзядзька Сэм, які даволі холадна ставіцца да гарачых залётаў руплівай палубоўніцы. Адхіляе ён бяззавую дыфузію на свой абшырны грунт балючага ў нас беспрацоўя, адхіляе нашы дамаганні на прыбытковыя ірацкія кантракты. Праўда, прапануе ён у нашы рукі ваенную тэхніку, калі б калі які жар прыйшлося выграбаць...

Аляксандр Вярыцкі

Вачыма еўрапейца

Злоўжыванне?

У першыя дні да пахавання папы Яна Паўла II я са здзіўленнем праціраў вочы, у чым ачыся ў інфармацыю Беларускага тэлеграфнага агенцтва. Вось перад адлетам у Сочы прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка, выказваючы шкадаванне з прычыны смерці святога айца заявіў: „Не ўсе ведаюць аб тым, што Ян Павел II вельмі любіў нашу краіну. Вельмі мне прыемна, што падтрымліваў ён палітыку нашай дзяржавы, якая мае сацыяльны накірунак. Гэты вялікі чалавек як адзін з першых сказаў, што Беларусь накіроўваецца ў добрым напрамку. І, як заўважыў, вельмі добра, што ў нас прымяняюцца сацыяльныя стандарты і падтрымліваецца народ”. Зараз пасля тое Аген-

цтва, за прэзідэнтам Лукашэнкам, інфармуе аб лісце, які прыслаў галаве беларускай дзяржавы Ян Павел II. Не ведаю, аб якім лісце справа і не ведаю яго нага зместу. Мабыць, гаворка аб выніках сустрэчы каталіцкага першаіерарха Беларусі кардынала Казіміра Свёнтка з папам, у час якога абодва яны дайшлі да высновы, што беларуская дзяржава не толькі прызнае католікаў, але таксама „дае ім магчымасць актыўнай дзейнасці”.

Так ці іначай, здаецца мне, што выказанне прэзідэнта Лукашэнка гэта ягоны „свабодны пераклад” думак Яна Паўла II і палітыкі Каталіцкага касцёла ў цэлым. Робіць гэта ўражанне выкарыстання папскіх меркаванняў для ўласных палітычных мэт. Такую практыку прымяняў Фідэль Кастра, асабліва ў час і пасля папскага паломніцтва на Кубу ў студзені 1998 г. У прысутнасці папы, быццам за яго дазваляюць, з перакананнем выказаўся: „У сто раз мы выбралі б смерць, чым адрачэцца ад нашых ідэалаў”. На нішто даліся выказаныя ў той час словы папы: „Не лякайцеся, адкрыце вачы сэрцы перад Хрыстом. (...) Хай Ку-

ба адкрыецца на ўсе магчымасці свету”. І хоць пасля гэтай пілігрымкі Кастра выпусціў з турмаў некаторых палітычных вязняў, то дыктатура не адпусціла. Не здарылася так, як пасля пілігрымкі ў чэрвені 1979 г. у Польшчы, дзе словы: „Хай зыдзе дух Твой і адновіць воблік зямлі, гэтай зямлі” мелі ў наступным годзе магчна-рэвалюцыйны маштаб.

Аляксандр Лукашэнка, падобна як і Фідэль Кастра, выкарыстоўвалі папу, як аказваецца, таксама і ягоную смерць, для падтрымкі ўласнага палітычнага іміджу. У выпадку прэзідэнта Лукашэнка ўплываўся ў гэта палітычная перадвыбарчая кампанія. Не дамося здзіву, калі аднойчы прэзідэнт Лукашэнка, выкарыстоўваючы каталіцкі электарат у Беларусі, спашлецца на выказанне Яна Паўла II з лістапада 1994 г., якое даў італьянскай газеце „La Stampa”: „Прычымлікі капіталізму ў яго крайнім выглядзе маюць схільнасць закрывацца на тое, што камунізм зрабіў добрае — на яго высілкі для пазбягання беспрацоўя, клопат аб убогіх”. Заўвады можна пасля такога выказання

апавясяць, што папа выказваецца за камунізм, што было б звычайнай бязглуздзіцай. Відаць было гэта, мабыць, у снежні 1980 года, калі пісаў ён правадару СССР Леаніду Брэжневу: „Падзеі, якія адбываюцца ў Польшчы ў апошнія месяцы, выклікаюць неабходнасцю гаспадарчай перабудовы краіны, што патрабуе адначасова маральнай перабудовы, абавёртай на свядомым ангажаванні, у духу салідарнасці, усіх сіл усяго грамадства”.

У выпадку выказання прэзідэнта Лукашэнка найбольш сумнае, аднак, тое, што выкарыстаў ён папу для ўласных мэт пасля ягонай смерці, калі каталіцкі — і не толькі — электарат агарнула жалоба. І так, дарэчы, не ведаю, як трактуецца непрысутнасць на пахаванні Яна Паўла II мітрапаліта Варшавскага і ўсяе Польшчы Савы. У Ватыкан выслаў ён 8 красавіка архіепіскапа Іерамію. Былі кіраўнікі іншых аўтакефалій ды патрыярх Канстанцінопальскі. Ці азначала б гэта адназначнае збліжэнне з маскоўскай Царквой і таксама з вялікім непрысутным Аляксеем II?

Мацей Халадоўскі

Чырвоная амяла

— Тое, што цяпер дзеецца, не апішаш і не раскажаш. Сёння пілавалі на могілках сосны. Я пабегла і прашу, каб змільваліся, плачу. А яны крычаць і яшчэ бензапілкай на мяне махаюць. Бо як пілююць на могілках, то выпіваюць многа. Коля Гаўрылкаў казаў, што ён сам буталь дзінатуры выпіў. Ды і ўсё роўна баяўся. А цяпер кажа, што руку адняло. Добра яму. Людзі іх прасілі, малілі. А яны як стаўпы — тыя нашы стражакі. Казалі што ім мусова, што такі прыказ з гары дасталі. (...).

Гэта не сон — гэта фрагмент ліста знямоглай пенсіянеркі Тамары Д., які ў пачатку сакавіка прыйшоў у рэдакцыю. Мяне асабліва ўстрывожыў апошні фрагмент яе ліста:

— ... дуб і сасну пасадзілі яшчэ мой дзед, дуб на памятку па пра-дзеду, сасну — па бабцы. Пасля, як памерлі ў нас блізныя, мой муж пасадзіў арабінку. На памятку такую, што людзі былі. І бывала, калі не прыйду на іх магілку, ці то зімой, ці то летам, заўсёды на тую арабінку два верабейчыкі прыляцяць. Пасядаюць і дружна чырыкаюць як браты. Я плакала і думала, што са сваімі дзеткамі размаўляю.

***

Трэба паразмаўляць з мясцовай фігурай, шэфам пажарнага дэпо ў Н., першым прыбіральшчыкам могілніка.

Хрыстафор Дзік першы пераходзіць на „ты”. Дзядзька сядзіць ля сваёй кічаватай хаты, абабітай ружовым сайдынгам і трэ хрэн. Можна таму не выглядае грозна.

— Няма цяпер вялікай работы, — прызнаецца з нейкім сумам. — Раз толькі да пажару выязджалі. Траву адзін ёлуп падпаліў.

— Чаму такія прыгожыя сосны зрэзалі?

— Бо шкодзілі. Іголки толькі на помнікі падалі, смяцілі, — кажа без ніякай цырымоніі.

— А што зрабілі з драўнінай?

— Парубалі, парэзалі, гожанька паскладалі... Цяпер ляжыць у гаражы ў бацечкі. Можна, прыдасца.

— То, можа, — кідаю прапанову, — яшчэ амялу з царкоўных ліп паскідайце. Глядзець страшна — пошасць такая. Дрэвы ў вачах сохнуць.

— Ой ты дурная! — папракае мяне Дзік. — Людзі скажуць, што ў нас ужо іншай работы няма! Скінеш ім амялу, то яшчэ заставяць равы чысціць.

Сапраўды, апошняя задача горшая за пажар трапічнага лесу. У раскіслых пасля зімы равах ля дарогі на могілнік валяецца смецце з усяго свету: бутэлек з-пад кока-колы, красоўкі маркі „Адзіас”, шына ад „Таёты”, куча абгаджаных памперсаў.

***

У Н. усе дрэвы апанавала амяла, нават ліпы ля царквы, што калісьці лічылі святымі.

— Каб я меў іх гады і такі воз як нашы стражакі, — марыць уголас царкоўны стараста Сёня Кот, — то ўсю тую зеляпуху, значыць амялу, каталікам прадаў бы. Якім цудам? Пад Каляды. Толькі ў Варшаву трэба ехаць. Там дацэняць, калі скажаш, што тавар прыехаў з Белавежскай пушчы.

Фота Аляксандра Вярбіцкага

Пра высечку дрэў на могілках у Н. Кот не хоча гаварыць.

— То такая справа, — кажа з жалем, — чалавек думае і не ведае як думаць! Ідзе пра пашану для продкаў. Яны навучалі, каб з могілак нічога дадому не прыносіць. — А цяпер то і блазэрый да пакояў робяць — махае рукою дзед і рытарычна пытае: „Мусіць у нішто не вераць?”

— Памятаю, як наша баба прыказвала: „Нэ бэры ні пылінкі з могілы, бо нэбожчык прысніць”, — дадае Яўдося Кот. Бабка трымаецца Вялікага посту і наракае ўголас, што няма каб чым добрым пачаставаць госця. У каструлі толькі боршч з бэткамі ды таўканіца з цыбулькай. Ці не паганьбую такой простаей ежай?

— Я свойскай гадоўлі, — кажу і крыху мне сорамна, бо раней бабуля спытала: „А ты чаму ў чырвоных нагавіцах?” У Н. не прыстоіць, каб у час Вялікага посту хадзіць у чырвоным. Яўдося ў чорнай хустцы і цёмным адзенні. На *Усеначну* апране „жывую” хустку, чырвоную або зялёную ў чырвоныя ружы. Каб свята сярод будняў і посту вылучыць.

За сталом, які пасярэдзіне хаты, гаспадыня прыгавдае адну гісторыю. Здарылася гэта пры Гітлеры. Уначы была бура і пярун знішчыў дубок на магіле Уліты Пятрушкавай. Свяякі пабаяліся драўніну за плот выносіць. Пазбіралі ўсе трэскі і сцябліні, зрэзалі параненае дрэ-

ва і закапалі на могілках пад муром, каб не валялася, не страшыла.

— Адны ведзьмары з могілак выносілі, — кажа сцішаным голасам, — каб пасля людзям і жывёле пашкодзіць.

***

На плябаніі доўга не адчыняюць дзвярэй.

— Księdza nie ma w domu, — кажа фарбаваная бландзіна з ногцамі размаляванымі на чырвоны колер.

На ўвесь дом грыміць тэлевізар.

— Brenda, stul pysk! — кідае яшчэ гаспадыня ў бок сучкі, якая ў сваю чаргу службова кідаецца ў мой бок і стараецца пераплюнуць брэхам тэлевізар. На сталым смажаная каўбаска з цыбулінай. Я маю шчасце. Вось уяўляю, што замест пакаёвай „Брэнды” на мяне кідаецца сабарнішча-воўк „Арнольд”, што цікуе каля расхрыстаных дзвярэй гаража з новым „Джыпам” і парэзанымі ды гожанька паскладанымі соснамі.

— Я пачакаю, — кажу і выходжу на веранду-ганак. Сярод смецця і туфляў з выкрыўленымі абцасамі валяюцца пакеты са старымі нумарамі падляшска-ўкраінскага часопіса „Між Бугом і Нарвою”. Часопісы, быццам снапкі, павязаны шпатагам для снапавязалкі.

— А о соchodzi? — наступае на мяне зноў жанчына з чырвонымі кіпцамі. У вачах — агрэсія.

— Пра тыя дрэвы з могілніка, — кажу з мірам.

Фота Ганны Кандрацюк

— Tu nie ma żadnej sensacji! — крычыць. — Zaraz po policję zadzwonię.

Чырванену ад шоку.

***

Каля ўваходнай брамы на могілкі перапоўнены сметнік. Сярод аблезлых пластмасавых ружаў і макаў, гнілой лістоты і фольгавых мяшэчкаў валяецца стары драўляны крыж. На ім тырчыць яшчэ таблічка з прозвішчам пакойніка. Імя і прозвішча — як у майго хроснага бацькі. Думаю пра яго, ён яшчэ малады чалавек. А можа захварэў — трэба пазваніць, пацікавіцца...

Каля капліцы пераймае мяне трывожны голас крука. Гляджу пад ногі і толькі цяпер бачу, што стаю каля бруднай лужы. Тоўстая грязь падышла пад сцяну векавой царкоўкі завершанай яшчэ уніяцкім крыжам з месячыкам.

— Што тут за ліха? — думаю. — Ніколі яшчэ не бачыла я гразі ў такім месцы.

Асцярожна абыходжу балота. Неўтаймаваны боль залівае грудзі. Кідаюся да выхаду, але месца не адпускае мяне. Замест у брамку патраплю на магілу чалавека з прозвішчам майго хроснага бацькі. Навокал бялюць пнянкі ад зрубаных дрэў. Лічу і не веру — семнаццаць голых пнякоў. На вока — за сто гадоў мелі. Не магу паверыць, што няма тут гонкіх соснаў і ліп, якія яшчэ ўчора размаўлялі з небам.

На зямлі, быццам слёзы, валяюцца свежыя калючкі з засохлымі кроплямі жывіцы.

Паветра зноў напаўняе лямант крука. Здаецца — чую яго скаргу: *Нас абакралі! Нас абакралі!*

Вяртаюся на той сметнік. Асцярожна бяру крыж і нясу яго, каб закапаць на могілках. Дапамагае мне незнаёмы дзядзька, які высякае вербалоз у старым квартале.

— І я пра тое думаў, — хваліць мой учынак, — ведаў таго чалавека.

***

Пра бацечку гавораць у Н. са спачуваннем — ён ахвяра алкагольнага запою. Пра матушку — наадварот. Хоць яна таксама ахвяра эскападаў і канзумерызму. Нібыта, дзень у дзень сядзе ў свой „Джып” і прэ наведваць усе навакольныя супермаркеты.

— І я з-за іх ахвяра, — кажа Яўдося Кот, — усё жыццё марыла, што, як памру, то каб пад арэшняй мяне пахавалі. Вясной там пралескі і ландышы. Летам — халадок. Салавей прыляціць, спявае. А так прыйдзеца, з-за іх, бедных, век на сонцы пячыся.

— То ж ты до раю, бабо, пойдэш! — наводзіць жартоўны тон дзед Сёня. Сапраўды. Ніхто ў нас не ўяўляе раю без соснаў, дубоў, арэшняў, арабінак, бярозак...

Аднак я не адступаю. Яшчэ перад згаданым лістом у рэдакцыю я падпісала лістоўку-прагэст у справе абароны дрэў. Цяпер штотды звачу на плябанію і напамінаю пра амялу.

— То znowu ta upierdliwa baba z „Niwu”, — чую знаёмы голас жанчыны, якая перадае далей трубку. Праўда, паміж 11-14 гадзінамі трубку падымае служанка з украінскім акцэнтам і, як добры дурань, распавядае ўсе тайны: *Pojechały do Oszołowej, czy dzie tam...*

Ева Сцепанюк

Валодзю Сідаруку

Не тужы, Валодзя,
Улады добра знаюць:
Як ліпа хату разваліць,
Пра цябе... задбаюць.

Рамонт у хаце зробіць,
Добра аб тым знаеш
Паставіш гарэлку,
Дык павыпіваюць.

Ты хочаш парадак
У дзяржаве зрабіць?
А як на вярхушцы
Будзе ўлада жыць?

І таксісты, Валодзя,
Усё добра знаюць.
Бачаць, што ты з вёскі —
Цябе ашукаюць.

Мы з табой нічога
Не зможам зрабіць.
Як Бозя прыказала —
Так павінны жыць!

Мікалай Лук'янюк

Хутчэй дапамогуць

На базе бэльскай пажарнай каманды створаны Павятовы цэнтр выратавальных службаў. Гэта чацвёртая такога роду ўстанова ў Падляшскім ваяводстве.

Дамова аб стварэнні ПЦВС была заключана 28 лістапада 2003 года паміж Павятовым староствам, Падляшскай камендатурай Дзяржаўнай пажарнай аховы, Ваяводскай станцыяй скорай дапамогі і Павятовай камендатурай паліцыі ў Бельску-Падляшскім. Мерапрыемства працягвалася два гады і каштавала 740 тысяч зл. Звыш гэтага староства выдзеліла 300 тысяч зл. на куплю дзвюх пажарных машын: выратавальна-тушыльнай на шасі „Рэно-Керакс” і каманднай „Нісан-Пікап”.

Стварэнне ПЦВС стала важнай падзеяй з пункту гледжання бяспекі мясцовага грамадства. Дзейнасць цэнтра станоўча паўплывае на паспяховасць выратавальных акцый у павеце. Тут упершыню персанал хуткай дапамогі і пажарнікі сумесна прымуць меры яшчэ да прыбыцця на месца здарэння.

Міхал Мінцэвіч

Музей запрашае

Гайнаўскі Музей беларускай культуры запрашае наведальнікаў выставы:

— этнаграфічную: „Пакуль хлеб паклалі на стол”;

— гістарычную: „Магнаты Беларусі”;

— мастацкую: „Жываніс і эскізы Цімафея Ціханюка (1908-1976) з Койлаў”.

Выставы можна глядзець у гадзінах працы Музея, які з панядзелка да пятніцы адкрыты ў гадзінах 8-15, а ў суботы і нядзелі — 12-17.

Адрас Музея: Гайнаўка, вул. 3 Мая, 42; тэл. (85) 682 28 89.

Працавалі ў полі і лесе

У Вялікіх Пасечніках адразу пасля вайны гаспадары ўзяліся за работу на палях. Найгорш было касіць траву і сушыць сена пасля дажджоў, бо побач дамоў і на лугах стаяла вада. Некалькі гадоў пазней пачалі праводзіць меліярацыю. Калі асушылі палеткі, гаспадары сталі гадаваць больш кароў, а пасля заняліся гадоўляй авечак. Паколькі сядзібы ў Пасечніках раскінуты па некалькіх хутарах і ворыва перапляталася з лугамі, парослымі дрэвамі і кустоўям, партыйныя ўлады не намерваліся арганізаваць тут калгаса.

— Каля нашай хаты стаяла вада. Цягнулася яна далей на лугі і доўга не высыхала. Там, дзе цяпер паша, сярод вады паяўлялася дзікая расліннасць. У рамках шарваркаў капалі мы на лугах равы. Пачала імі сцякаць вада і наша поле стала сухім, — кажа Уладзімір Галёнка з Вялікіх Пасечнікаў.

Каб павялічыць плёны сена, гаспадары зааралі асушаныя прыродныя лугі і пасялі на іх якасную траву. У першыя гады пасля вайны жыхары Пасечнікаў працавалі без прымянення тэхнікі. Мужчыны касілі збожжа, а жанчыны вязалі яго ў снапы. Малацілі цапамі і коннымі малацілкамі. У спадарства Галёнкаў было двое коней, якія выкарыстоўваліся для палявых прац.

— У нас было 20 гектараў зямлі і таму лічылі нас кулакамі. Трэба было аддаць на дзяржаўныя патрэбы многа прадуктаў. Падаткі таксама былі высокімі. Каб іх сплаціць, мы мусілі зарабляць грошы ў лесе. У майго дзядзькі было 40 гектараў зямлі. Ён не спраўляўся з усімі патрабаваннямі і таму за падаткамі прыязджаў да яго секвестратар. Аднак удалося залагодзіць справу і дзядзьку ў турму не пасадзілі. Але ў нашай вёсцы былі сяляне, якія спазналі смак турэмнага зняволення толькі за тое, што не здалі адпаведнай колькасці мяса або іншых прадуктаў. У час вайны перасялілі нас у Барок, каб мы не памагалі партызанам. Пасля вайны мы мусілі ізноў усе будынкі перавозіць на свой панадворак і будавацца, — успамінае спадар Уладзімір. — Тады ў нашай гаспадарцы было 4-5 кароў. Гадавалі мы каля 10 авечак, якіх шкуры выкарыстоўвалі на кажухі. З воўны рабілі світэры. Я сам з воўны рабіў валёнкі. Пасля вайны галёшы выконвалі жыхары нашых вёсак. Пазней куплялі мы галёшы выкананыя на прадпрыемствах. Насілі мы іх у час святаў.

Зімой Уладзімір Галёнка атрымоўваў многа заказаў на выкананне валёнкаў. Днём ездзіў ён у лес і рыхтаваў дрэва да вывазкі, а вечарамі займаўся валеннем. Занятка гэты не даваў вялікага прыбытку, але быў вельмі патрэбным. Побач кажухоў, якія жыхары Пасечнікаў шылі ў суседніх вёсках, валёнкі былі неабходнымі ў час вялікіх маразоў. Жанчыны вечарамі на прутках выконвалі цёплыя світэры і шкарпэты. Калі ваўняныя рукавіцы хацелі выкарыстаць да зімовых прац, абшывалі іх палатном.

— Пасля вайны мы вырошчвалі тры культуры, якія ўлады прапанавалі нам сеяць або садзіць. Тады не лічылі прыбытковасці ад паасобнай расліннай прадукцыі, — уключаецца ў размову жонка Уладзіміра — Вера.

Спачатку малако прымалі ў Пасечніках у прыватным доме і адпраўлялі яго ў Гайнаўку. Покі збу-

давалі дарогу з Гайнаўкі ў Кляшчэлі, гаспадары ездзілі ў горад бакавымі дарогамі.

— Землі ў нас горшай якасці і таму найчасцей сеялі мы жыта і авёс. На свае патрэбы вырошчвалі трохі пшаніцы, ячменю і бульбы. Бульбай кармілі свіней, якіх гадавалі толькі для сябе. Збожжа ў нашай сям’і пакідалі на корм для быдла. Маглі яго гадаваць дзякуючы камасацыі зямель, якая праведзена была яшчэ ў трыццатыя гады, — тлумачыць спадар Галёнка.

У першым дзесяцігоддзі пасля вайны амаль ніхто з Вялікіх Пасечнікаў не рашыўся будаваць сабе новы дом. Цяжка тады было атрымаць дазвол на высечку ў лесе большай колькасці дрэў. Людзі не паспелі яшчэ назапасіць сродкаў на абсталяванне сваіх кватэр і найчасцей жылі ў дамах збудаваных у міжваенны перыяд. Дом Уладзіміра Галёнка збудаваны быў дакладна сто гадоў таму. Дзякуючы перавозцы хаты ў Барок, крыху памяняў ён свой выгляд. Характэрнымі для пачатку ХХ стагоддзя засталіся сены, якія спадар Галёнка паказвае сваім гасцям.

— Гаспадары, у якіх было больш поля, прымалі на працу малаземельных аднавяскоўцаў. На заробкі ў Пасечнікі прыязджалі жыхары Гайнаўкі, для якіх пасля вайны не было працы ў горадзе. Найбольш рабочых наймалі восенню, калі трэба было малаціць, — успамінае спадар Галёнка. — Жыхары нашага хутара памагалі сабе пры малацьбе. Хаця ў канцы саракавых гадоў прымяняліся ў нас конныя малацілкі, некаторыя гаспадары, у якіх было менш збожжа, малацілі цапамі. У нас была веялка для збожжа, якую пазычалі мы сваякам і суседзям. Некаторыя жыхары Пасечнікаў чысцілі збожжа, рассыпаючы яго ў час ветранага надвор’я. Смецце адсейвалася, але чыстка вялікай колькасці збожжа такім спосабам была вельмі цяжкай для выканання.

— Мы, дзяўчыны і старэйшыя жанчыны, уручную ткалі, вышывалі ручнікі і займаліся домам. Калі не было тэхнікі, трэба было многа працаваць у полі, — расказвае спадарыня Вера Галёнка. — Хаця было многа працы, то жыць было весела. Моладзь сустракалася ў час святаў. Дзяўчаты не ездзілі тады на забавы ў суседнія вёскі, але спатыкаліся ў прыватных дамах на патанцоўках, якія ладзіліся ў час святаў. Моладзь тады любіла спяваць. Аднак я з сяброўкамі мала спявала.

Надзея і Люба (справа) Галёнка перад бацькаўскай хатай, якой зараз сто гадоў

Зараз пасля падставовай школы дзяўчаты павыходзілі замуж. Пасля вайны моладзь хутка мяняла цывільны стан. З нашых знаёмых мала хто пайшоў далей вучыцца.

— Хатнія працы найчасцей мы выконвалі зімой. Дзяўчаты рабілі вышыўкі на макатках, ручніках і абрусах. Дома, разам з мамай, мы пралі і ткалі, — кажа родная сястра Уладзіміра Галёнка, Люба Рошчанка, і паказвае тоўстае чорнае сукно вытканае яе мамай, Надзеяй, на зімовыя нагавіцы для брата. — Каб зарабіць грошы на свае выдаткі, мы хадзілі на заробак, выконвалі розныя працы ў лесе і ў полі.

— З маіх сяброў усе астатнія гаспадарыць. У нас найчасцей заставаўся старэйшыя хлопцы, а малодшыя браты ішлі ў „прыступы”. Бывала, што пакідалі гаспадарыць дома малодшых сыноў, калі яны лепш за старэйшых спраўляліся з работай. Мой малодшы брат пайшоў вучыцца і стаў афіцэрам у войску, — гаворыць спадар Уладзімір Галёнка.

Калі быў ён яшчэ маладым хлопцам, памёр яму бацька. Разам з братам дапамагалі яны дзеду гаспадарыць.

Паколькі Вялікія Пасечнікі знаходзяцца непадалёк ад Белавежскай пушчы і акружаныя невялікімі пралескамі, пасля вайны прыходзілі ноччу на хутар грабежнікі.

— У Мікалаевых, якія былі адны з найбагацейшых у наваколлі, забралі хатні дабытак. У час грабжы бандыты запалохалі гаспадару і яго сямейнікаў стрэльбай. Заперлі іх у камору, забралі вопратку і больш вартасныя прадметы. Калі прыйшлі дамоў мужчыны, якія вечарам сядзелі ў мяне, іх таксама напалохалі і ўвапхнулі ў камору да зняволеных сямейнікаў, — успамінае спадар Галёнка. — Здараліся іншыя выпадкі, што ноччу прыходзілі грабіць адзінока жывучых гаспадароў.

Аляксей Мароз

Вучыліся мясцоваму самакіраванню

Фота Аляксея Мароза

Дэпутаты вясковых і раённых саветаў з Беларусі падрабязна вывучалі працу мясцовых выканаўчых улад

Беларускі форум самакіравання ў РП з 30 сакавіка па 2 красавіка наладзіў у Бельску-Падляшскім заняткі для беларускіх дэпутатаў сельскіх і раённых саветаў. З гэтага мерапрыемства распачалася рэалізацыя праекта „Суседскія сустрэчы самакіравання”, які фінансуецца Фондам Стэфана Баторыя ў рамках праграмы Усход — Усход. За сродкі з праекта перакладзены на беларускую мову статут горада Гайнаўкі і рэгламент працы Рады горада.

— Чарговы праект, накіраваны да дэпутатаў Гродзеншчыны, — заяўляе Міхась Андрасюк, арганізатар мерапрыемства, старшыня Беларускага форуму самакіравання ў РП. — Асабліваю ўвагу хочам звярнуць на павятовы бюджэт і крыніцы даходаў. У час палітычных перамен паяўляецца беспрацоўе і таму многа ўвагі адводзім сацыяльнай дапамозе.

Бельскія заняткі распачаліся са спаткання з намеснікам старасты Бельскага павета Пётрам Божкам. Расказаў ён пра арганізацыйную структуру і працу Бельскага староства. Гаварыў пра найважнейшыя ініцыятывы, рэалізаваныя ў Бельскім павеце.

— Я, як дэпутат раённага савета, хачу на месцы пазнаёміцца з працай самаўрада ў Польшчы. Цікаваць мяне крыніцы сродкаў на інвестыцыі і ход самаўрадавых рэформаў, якія можна было б правесці ў нас. Наша сістэма працы сельскіх і раённых саветаў не апраўдалася. Няма ў нас грошай нават на невялікія інвестыцыі, — гаворыць Аляксандр Пудоўкін, дэпутат Мастоўскага раёна. — Я хацеў бы даведацца пра размеркаванне сродкаў у Бельскім павеце на дарожныя інвестыцыі і вывазку смецця. Добра было б дакладней пазнаёміцца з працай павятовай бальніцы і сацыяльнай дапамогі.

Былы бурмістр Бельска-Падляскага Андрэй Сцепанюк расказаў пра

развіццё самаўрадавай дзейнасці ў Польшчы. На падставе Бельскага пінфармаваў пра арганізацыйную структуру, кампетэнцыі і задачы гарадскога самаўрада. Госці з Беларусі ставілі падрабязныя пытанні наконт працы ў магістраце і кантролю за выдаткаванымі сродкамі. Андрэй Сцепанюк звярнуў увагу на выбары ў мясцовае бельскае самакіраванне, якія адбываліся пасля палітычных перамен у Польшчы.

— Калі запрапанавалі мне стаць бурмістрам, было мне 31 год. Раней я не працаваў на кіруючых пасадах і таму трэба было вельмі хутка ўсяму навучыцца, — кажа Андрэй Сцепанюк, які правіў Бельскам восем гадоў.

Былы скарбнік Бельска Галена Бушко расказала пра фінансавую гаспадарку Бельскага староства і горада Бельска. Звярнула яна ўвагу на неабходнасць захавання бюджэтнага раўнавагі. Госці з Беларусі цікавіліся наколькі яўнымі ёсць інфармацыйныя матэрыялы аб выдаткаванні сродкаў. У час сесіі Рады Бельскага павета ўдзельнікі сустрэч мелі нагоду прыслухацца дыскусіі паміж раднымі і паглядзець на ход пасяджэння.

— Мне падабаецца, што ў вашым самаўрадзе няма закрытасці і інфармацыя даступная людзям. Добра, што жыхары могуць прыходзіць на сесіі і выказваць свае меркаванні наконт розных спраў, — кажа Ірына Вештард, дэпутатка Смаргонскага раённага савета.

Навучаннем беларускай мовы і ўмовам працы школы цікавіліся госці, якія пабывалі ў П Агульнаадукацыйным ліцэі з беларускай мовай навучання ў Бельску-Падляшскім. Даведаліся яны пра фінансаванне сярэдніх школ. У Павятовай установе працы і Павятовым цэнтры дапамогі сем’ям беларускіх дэпутатаў пазнаёмілі з праграмамі дапамогі маламаёмным сем’ям. Пра-

цаўнікі Самастойнага публічнага комплексу аховы здар’я ў Бельску паказалі, у якіх умовах працуе бальніца і расказалі пра свае поспехі і цяжкасці. Госці з Беларусі спаткаліся з раднымі Бельскага павета і ў час дыскусіі мелі нагоду параўнаць працу мясцовага самакіравання Бельшчыны і Гродзеншчыны. Удзельнікі спаткання звярталі ўвагу, што ў Беларусі ў мясцовых саветаў менш кампетэнцый і сродкаў. Гасцей цікавілі выбарчыя законы і ўдзел у іх мясцовых выбаршчыкаў.

— Я рашыўся прыехаць у Польшчу, каб пазнаёміцца з вашымі рэформамі. Хацеў бы пабачыць, як працуе ўся дэмакратычная сістэма і ствараецца мясцовы бюджэт. Зараз трэба ездзіць і вучыцца, каб у будучыні можна было прымяніць станоўчы вопыт у нас і пазбегнуць памылак, — заяўляе Сяргей Кузьмянюк, дэпутат Гродзенскага савета.

Алег Латышонак з Універсітэта ў Беластоку і заадно старшыня Беларускага гістарычнага таварыства расказаў пра беларускія выбарчыя камітэты ў Польшчы пасля 1989 года. Яўген Вапа, старшыня Беларускага саюза ў РП, выступаючы ад імя Цэнтры грамадзянскай адукацыі Польшча — Беларусь, расказаў пра гісторыю польска-беларускага супрацоўніцтва мясцовага самакіравання. Звярнуў ён увагу на складанасці, якія паяўляюцца апошнім часам і абмяжоўваюць сустрэчы.

— У Бельску вельмі падрабязна знаёмяць нас на практыцы з працай самаўрада. Калі я раней пабываў у большых польскіх гарадах, там прэзентавалі нам больш тэарэтычных ведаў. Цяпер вельмі важна, каб веды і вопыт, якія мы тут набылі, данесці да нашага грамадства, — гаворыць Сяргей Лушчык, эксперт Гродзенскага аддзялення Фонду імя Льва Сапегі.

Аляксей МАРОЗ

Горш жабрацтва

Мо так у Беларусі жывуць? Бо матэрыял п.з. „Шушкевіч у Варшаве” пры Мацея Халадоўскага („Ніва” н-р 10) амаль пра гэта сведчыць. Станіслаў Шушкевіч, адзін з лідэраў апазіцыі, які да 1994 года быў пры ўладзе, так акрэслівае быт сваёй краіны пад уладай Лукашэнкі. Мiane найбольш шакіравала завяршэнне артыкула, дзе паведамляецца, што Лукашэнка выдаў указ, у сілу якога Станіслаў Шушкевіч пазбаўлены права на змену вартасці пенсіі па курсе. Не памаглі судовыя апеляцыі: пры лавіннай інфляцыі пенсія былога кіраўніка незалежнай Беларусі ўпала да 1,8 амерыканскага долара. Смяяцца тут ці плакаць, што выдатны вучоны, прафесар фізікі, атрымоўвае такую „вялікую” пенсію? Нават у Польшчы, дзе таксама не соладка, найгоршы жабрак дастае большую пенсію. Хіба, аднак, не ўсе пенсінеры за ўсходняй мяжой атрымліваюць з рукі Лукашэнкі такую „шчырую” пенсію. Бо як жа за няцэлыя два долары пражыць месяц? І тут ясна, што цяперашні ўладар Беларусі знарок учыніў такую насмешку над Станіславам Шушкевічам за тое, што ён у апазіцыі і дамагаецца яшчэ нейкай свабоды людзям, свабоды роднай мове і іншых людскіх правоў.

У Дубічах вядомыя словы „смежалюд” і „смехатворац”, якія вельмі падыходзяць да Лукашэнкавага ўрада. І таму нічога здзіўнага, што ў Дубічы і іншыя вёскі так часта прыязджаюць госці з-за мяжы, каб загандляваць і зарабіць крыху грошай за прывезеныя сабою паліва, гарэлку і папюросы. Ім, відаць, нядрэнна такія гандаль акупляецца.

Мікалай ПАНФІЛОК

25 Сакавіка ў Познані

Імпрэза, арганізаваная Беларуска-польскім культурна-навуковым цэнтрам у Познані, адбылася 23 сакавіка ў клубе „Bluc note” (у будынку Познанскага цэнтры культуры „Замак”).

Праграму складалі прэзентацыя беларускага фільма Андрэя Кудзіненкі „Містэрыі. Акупацыя” пра Айчынную вайну ў Беларусі і выступленне гурту „Індыга”.

На канцэрт, вядома, сабраліся маладыя людзі. Некаторыя прыйшлі з бацькамі і знаёмымі. Гасцей прывітаў Віталь Воранаў. Прачытаў ён таксама віншаванні, дасланыя старшынёй Згуртавання беларусаў у Вялікабрытаніі сп. Аленай Міхалюк.

Па тэхнічных прычынах, фільм пра вайну паглядзець не ўдалося. Гледачы затое мелі нагоду ўбачыць кінакарціну з паховін Васіля Быкава.

Пасля невялікага перапынку на ўсю моц загрымела музыка і голас вакалісткі гурту. Моладзь, думаю, была ў захапленні, бо пра „Індыга” чулася шмат пахвальных выказванняў.

Анатоль МАЎЧУН

АБ’ЯВЫ

Дымка, producent, tel. (022) 785 22 53.

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

з р к а

Д Л Я Д З Я Ц Е Й І М О Л А Д З І

Фота Ганны Кандрацюк

Беластоцкая „БАРАЦЬБА” з Алінай Ваўранюк на сцэне

Бусліны суд

(падляшская легенда)

Аднойчы навесну двух жулікаватых хлопцаў задумалі ўпараць фокус. Яны дапільнавалі, калі буслы адляцелі з гнязда, ускараскаліся на дах да буслянкі і забралі адно яйка. А на пустое месца паклалі гусінае. Буслы нічога не прыкмецілі. Цярпліва сядзелі на яйках і чакалі маладых. Мінулі трыццаць чатыры суткі. Яйкі ўжо пралупіліся і гняздзечка напоўнілася птушыным піскам. Цешыліся буслы, заліваліся радасным клёкатам ад світаньня да змярканьня, і нічога не прадчувалі.

Аднойчы прылятае бусел з ежай, глядзіць — і сваім вачам не верыць: між бусляняткамі... гусянятка стаіць.

Нічога не сказаў клекатун, махнуў сумна крылом і адляцеў. Пакінуў бедную бусліху з галоднымі птушанятамі, а яна ўсё стала, дзень ды ноч сумавала, вы-

глядала мужа. Думала: у чым яна, бедная, правінілася? Якая тут прычына?

На трэці дзень з'явіўся бацька-бусел. Вярнуўся з хмарай іншых братоў-буслоў. Кожны падляцеў пад буслянку, зірнуў на птушанят, а пасля зляцеў на луг.

Пачалася доўгая рада. Буслы меркавалі, ходзячы туды-сюды па квяцістым луку, аж... дайшлі да высьновы, што вінаватая ўсяму НЯВЕР-

НАСЦЬ. Пасля паклікалі бусліху на луг і разам задзяўблі яе, бедную. Выкінулі з гнязда і гусяня.

Вось як бязглуздыя жарты хлапчукоў давалі да няшчасця.

(Легенда надрукаваная ў 1854 годзе ў „Gazecie Warszawskiej” — запісаў яе „Падляшук” з наваколля Нарвы. Адишукала, апрацавала і пераклала на беларускую мову Ганна Кандрацюк, таксама з-пад Нарвы).

Фота Ганны Кандрацюк

Падляшская макатка, зараз яна ў музеі Гайнаўскай школы н-р 6

Прадвесне

Яшчэ ўсюды многа снегу,
А як сонейка прыгрэе,
Растае ён, асядае,
Груда на палях чарнее.

То туман палі пакрые,
То сонца засвеціць,
То палье дождж ручаямі
Быццам бы ў леце.

А праз дзень, так як зімою,
Занясло ўсё снегам.
Снег пушысты, далікатны
На зямлі, на дрэвах.

Вось, а заўтра з таго снегу
Мала што застала:
Няма яго на галінках,
На зямлі так мала.

Бель прапала, стала шэра
І не так прыгожа як учора,
Бо прадвесне дзівы

рабіць можа.

Марыя МАНАХОВІЧ

Конкурс праваслаўнай паэзіі

На конкурс праваслаўнай паэзіі, які 2 красавіка г.г. адбыўся ў Беластоку, прыехалі выканаўцы з усёй Польшчы.

— Сёння ў нас сапраўдныя Вавілонская вежа, — сказаў адзін з арганізатараў. Сапраўды. На сцэне прагучэлі беларускія, рускія, украінскія, лэмкаўскія, сербскія, польскія вершы. Арганізатары — катэхеты-метадысты Галіна Баравік і Барбара Усціновіч ды настаўнікі закону Божыя Галена Добаш, Данута Аляксук-Лапінская і Славамір Маркевіч, спадзяваліся каля 200 выканаўцаў, аднак трэцяя частка дэкламатараў не з'явілася. Самую вялікую групу складалі навучэнцы з беластоцкай „чацвёркі”. Пра іх можна сказаць адно: яны не толькі найлепш падрых-

таваліся, але і праслаўлялі Бога на беларускай мове! Амаль усе выступілі з вершамі Віктара Шведа і гэта (як паказалася) быў спантанна прызнак любові паэту, які святкаваў сваё 80-годдзе. Кася Масальская дэкламавала „Грамніцы”, Ганна Пякарская (на мой погляд адно з цікавейшых выступленняў у катэгорыі IV-VI класаў) падрыхтавала верш „Божа Літасцівы”, Матвей Сэвастыянік „Ушэсце”...

Вялікай папулярнасцю карысталіся вершы айца Андрэя Беразаўца са Свята-Духаўскай парафіі ў Беластоку. Хоць яго вершы гучалі пераважна на рускай мове,

у іх адчуваўся рэгіянальны каларыт, перш за ўсё падзяка Усявышньому за прыгожасць і дабрыню роднай зямлі — Беластоцчыны. Святар, які працаваў у журы, назначыў аж семнаццаць дадатковых узнагарод-вылучэнняў. Узнагароды былі не менш каштоўныя — рэлігійна-адукацыйныя кніжкі ды іконкі.

Лаўрэатам другога месца ў згаданай катэгорыі быў Мілаш Богіч. На пытанне адкуль ён ведае сербскую мову, хлопец заявіў: „Мой бацька серб і ў нас у хаце размаўляюць па-сербску”.

Першае месца ў катэгорыі IV-VI класаў камісія прызнала Матэвушу Магруку з бельскай „тройкі”. Матэвуш выступіў таксама з творам на словы Віктара Шведа і як заўсёды спадабаўся журы. Трэба сказаць, што амаль усе навучэнцы бельскай „тройкі” дэкламавалі вершы на рускай мове.

На канец назавем яшчэ прозвішчы лаўрэатаў з ліку наймалодшых выканаўцаў. Першае месца журы прызначыла Крыстыне Сакалоўскай, другое — Андрэю Гудовічу, трэцяе — Олі Мазурук (з беластоцкай „чацвёркі”). Вылучэнне атрымала Аня Аляксейчук з беларускага прадшколля.

Сярод найстарэйшых дэкламатараў перамагла Наталля Рудчык з беластоцкай гімназіі н-р 7. Унучка ніўскага журналіста Віктара Рудчы-

ка ўжо не першы раз бліснула талентам і своеасаблівай прыгожасцю на сцэне (Наталля выступае ў тэатральнай групе „Барацьба”). На другім месцы апынулася Ася Стэльмашук з беластоцкага ліцэя н-р 3 (дэкламавала верш Адама Глёбуса „Спраба малітвы”). Трэцяе месца заняла Аляксандра Лаўранюк з бельскай „тройкі”.

Усе ўдзельнікі атрымалі віншавальныя граматы і цудоўны каляндар з іконамі Божай Маці.

ЗОРКА

Вершы Віктара Шведа

Мары закаханых

*У парку цёпленька, раскоша,
Смяюцца закаханых вочкі...
— Хацеў бы мець я столькі грошай,
Колькі на дрэве тым лісточкай.*

*— Можаш са мною падзяліцца?
— Азвалася раптоўна Ева.
Навошта, — адказаў ёй Віця —,
Можаш узяць другое дрэва.*

Працавіты бусел

*Бусел нясе ў дзюбе
Хлопца і дзяўчынку.
Баіцца, што згубіць
Кагось праз хвілінку.*

*І цябе падложыць
Камусьці за лесам?
А ты думай, можа,
Што я сцюардэса?*

Сярод найстарэйшых дэкламатараў перамагла Наталля Рудчык (першая з права) з беластоцкай гімназіі н-р 7

Сойка

Вясной самец сойкі ціха спявае сваю песню. Ён настолькі дакладна капіруе казадою і мэканне авечкі, што часам, чуючы тую імітацыю, пастухі бягуць шукаць адбіўшуюся ад статка авечку. У канцы красавіка альбо на пачатку мая абое партнёры плятуць гняздо з саломінак, поўсці і карэньчыкаў. Часта знаходзіцца яно настолькі невысока, што чалавек можа дастаць да яго рукой, радзей на вышыні 5 метраў, часта адкрытае, альбо схаванае ў дупле ці шпакоўні. Яйкі выседжваюць па чарзе абое бацькі ад 16 да 17 дзён. Кормяць малых з горла так, што не відаць, што яны ім прынеслі. Калі птушаняты вылятаюць з гнязда, апавяшчаюць аб гэтым пранізлівым крыкам. Трымаюцца вывадкамі да восені. Зімой вандруюць (хоць не „за мора”, куды так і не выбралася славуная сойка з пагаворкі).

Сойка велічынёю з сароку. У палёце добра відаць белае надхвосце і белыя плямы на крылах. „Шапачка” на галаве, у залежнасці ад падвіду, бывае светла-шэрай, рыжай альбо чорнай.

Першы раз паказала мне яе мама з вялікім крыкам: „Глядзі, сойка прыляцела, курыныя яйкі выпівае!” Схапілі мы дзеркачы і пабеглі пад куратнік, каля якога на плоце сядзеў птах, а з яго крылаў ззяў-пераліваўся блакіт. Такая прыгожасць — ці ж можа яна ўчыніць штосьці кепскае? А сойка ўсёдня. Летам спажы-

вае насякомых, але ахвотна частвуецца чужымі яйкамі, нават птушанятамі, яшчаркамі ды жабамаі. Можа напасці на птушанят, якія вучацца лятаць, а нават і на дарослую птушку, якую хапае лапамі і забівае дзюбай (за такія штукі, напрыклад, у Нямеччыне на соек ахвотна палююць, а нават і ядуць іх!). На палях пад лесам сойкі збіраюць зерне, гарох, боб, у лесе — ягады і, перш за ўсё, жалуды, якія закупаюць на зіму ў лясны подсіці і мох. Часта забытыя жалуды прарастаюць на наступны год.

А тут вось які дзіў: сойка скача вакол мурашніка, натапырыўшы пёры. Злосныя мурашкі накідаюцца на птушку і апыркваюць яе мурашынай кіслатою. Сойка хапае ў дзюбу пару мурашак і трасе імі над сваім пер'ем. Лічыцца гэта асаблівым спосабам дбайнасці аб апярэнне. Магчыма, сойка такім чынам змагаецца з паразітамі, якія жывуць пасярод пёраў.

Калі трапіла б вам у рукі маладая сойка, выхаваць яе было б нескладана. Сойка — вельмі ручная птушка. Можна пасля яе выпусціць на волю, — не ўцячэ. А колькі смеху — ваша „ўласная” сойка зможа заспяваць любую мелодыю, азвацца як кот, сабака, папугай, а нават вашым голасам адкажа маме: „Я дома, вучу ўрок!”

Міра Лукша

Польска-беларуская крыжаванка № 16

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

▼	Związek	▼	Jan	▼	Ar	📖	Stos, kupka	📖
▶	Podróż						▼	
		📖	Kawa	Puszcza	Park	📖	Policzek	Silacz
	Sad	▼		Wieża	▶		▼	▼
	Sowa	▶	▼	▼		Czas	▶	
	Wiewiórka					Koń	▼	
▶								📖
	Doskok	▶						📖
	Jak							📖
▼								
	Kowal	📖			Noga	▶		
▶							📖	📖

Адказ на крыжаванку н-р 12: Мох, шах, шар, баск, праменчык, пралеска, радар, кол, паводка, сак, адмена. Мята, прас, справа, радок, шакалад, ар, мерка, лес, банк, гарчак, скакалка.

Узнагароды, аўтаручкі, выйгралі: Кася Тарасюк, Бася Хіліманюк, Рафал Тамашук з Дубін, Аня Селеванюк з Бельска-Падляскага, Эвеліна Бірыцкая, Аня Кунцэвіч, Бася Шусцік, Магда Кандрацюк з Нараўкі. Віншум.

„Pomidor off”

Пра Алесь „Памідора” Крывашэва ў Польшчы ўпершыню пачулі мы пры нагодзе праекта „Народны альбом”. Там якраз праспяваў ён на мове ідыш даволі непрыстойную (па словах) яўрэйскую песню „Lomir zesh iberbetn”. Хто ведае нямецкую мову, няхай паслухае (www.na.home.by). Пасля можна было яго пабачыць на першым у Польшчы канцэрце праекта „Народны альбом”. Было гэта на фестывалі „Бардаўская восень” у 1998 годзе. Пасля „Памідор” у Польшчы бываў вельмі часта. Неаднойчы веў „Басовішча”, не двойчы на ім выступаў. У Беларусі Алесь вядомы як музычны журналіст, якога пачуць можна па радыё ды пабачыць на тэлебачанні. Вядомы ён таксама як стваральнік рэп-песні „Цуд на Каляды” — у святмасці многіх слухачоў якраз тая песня стала першым сутыкненнем з нашай зоркай. Зараз Алесь Крывашэў лідзіруе гурту „Pomidor off”.

Лукаш СЦЕПАНЮК: — **Напачатк так раскажы нам, калі Ты пачаў займацца музыкай і калі вырашыў спяваць на беларускай мове. Безумоўна, зараз Ты беларускамоўны выканаўца?**

Аляксандр КРЫВАШЭЎ: — Слухаць музыку пачаў я скончыўшы 6 год. Тады я ўжо ведаў, што мне падабаецца, а што не. Калі мне было 12-13 гадоў, пачаў я граць на нечым там, а ствараць музыку ды пісаць да яе словы пачаў 17 гадоў таму. Першыя спробы пісаць на беларускай мове з’явіліся яшчэ ў 1990 годзе. Больш-менш стала адбылося гэта на пераломе 1996-1997 гадоў,

пачынаючы з супрацоўніцтва з „На-родным альбомам”.

— Ты раней таксама быў актыўным музыкам. Нават удалося Табе здзейсніць у выглядзе альбома Твой музычны праект „П’яныя госці”.

— „П’яныя госці” гэта зусім іншая музыка. Гэтую псіхататычную фармацыю я ствараў са сваім малодшым братам. Мы зараз сур’ёзна разглядаем вяртанне да гэтай творчас-

www.pomidoroff.net

ці. Хочам некалькі песень перапісаць, запісаць тых, якія яшчэ не запісаныя. Можа ў хуткім часе выкладу гэта ў Інтэрнэце. А „П’яныя госці” гэта акустычны гурцік, які пачынаўся з горада Ламаносава, што каля Пецярбурга. Мы выступілі там з першымі канцэртамі. Мне ўдалося з „П’янымі гасцямі” выпусціць у 2001 годзе альбом.

— А чаму якраз тыя госці п’яныя?

— А якія яны яшчэ могуць быць як не п’яныя?

— Быў час, калі я Цябе называў адзіным рэп-стваральнікам у беларускай музыцы. Чаму Ты зараз адышоў ад гэтага музычнае плыні?

— Я не адышоў. Не займаюся рэпам таму, што мне гэта надакучыла! Мне нецікава зараз займацца рэпам. Мне цікава, каб нехта напісаў песню як тая ж „Цуд на Каляды”. Ну, няхай нехта гэта пераб’е. Вядома, што калі нехта мяне папросіць

прыняць удзел у запісе песні як госць, я да гэтага пастаўлюся з вялікай радасцю. Планую запісаць цалкам рэпавы альбом, але калі гэта будзе, не знаю. Не хочацца гэтага рабіць абы-як. Мне марыцца зрабіць арыгінальную музыку, каб мне самому не сорамна было гэта слухаць. Мне некаторыя рэчы зараз сорамна слухаць.

— Тры гады мінула ад часу выдання Твайго першага альбома. Як зараз ставішся да гэтага матэрыялу?

— Гэта праўда. На трэцюю гадавіну мы выпусцім чарговы матэрыял.

— Можа скажы, чаго спадзявацца па новым альбоме?

— Што будзе, што не будзе — гэта таямніца. Запрашаю шукаць адказ на тое пытанне на маім сайце www.pomidoroff.net. Адно, што магу сказаць: вокладка альбома ўжо гатовая.

— Якой музыкі чакаць на новым альбоме? Будзе мацней, а можа спакойней. Рок, панк, гард-кор?

— Напэўна будзе менш нотаў. На альбоме з’явіцца максімальна пяць нот на ўсе песні. Падазраю, што мінімальна будучы дзве ноты, а можа нават і адна!

— Першы Твой альбом з’явіўся ў дзвюх версіях. Былі тыражы спецыяльнай аўдыторыі і нармальнаму слухачу. Зараз плануеш таксама зрабіць адмысловую версію і версію агульнадаступную. Абзначае гэта, што дзеліш слухача на лепшага і горшага?

— Гэта нармальна камерцыйная сусветная практыка. Першы альбом фактычна я выдаў у дзвюх версіях, а той, мабыць, выдам і ў трох. Фаны тут ні пры чым. Гэта проста камерцыя, каб зарабіць. Зараз зарабляць грошы ў Беларусі гэта вельмі важная справа.

— Дык можа скажы, якая будзе розніца ў цане гэтых версій?

— Жахлівая (смах).

Лукаш СЦЕПАНЮК

PS. Альбом можа будзе гатовы яшчэ да „Басовішча”. З Алесем „Памідорам” Крывашэвым размаўляў я ў час канцэрта „Памост” 21 сакавіка 2005 года.

Супраць сваіх

У архівах на тэрыторыі Беларусі ці Літвы можна знайсці шмат матэрыялаў, якія адлюстроўваюць усё сакрэты нацыянальнай палітыкі санацыйных улад

у адносінах да беларусаў. Сёння палікі разважаюць аб паслядоўнасці дзейнасці аўдытараў камуністычнай бяспекі. Вядуцца размовы, хто на каго рабіў даносы. Але цалкам і кантроль грамадства быў таксама пры санацыйнай уладзе, не знік ён і цяпер.

Як паказваюць архіўныя матэрыялы, у трыццатых гадах асабліва лёгка было кантраляваць беларускае грамадства. Канфідэнты з беларускага асяроддзя бралі шантажам або куплялі за невялікія грошы. Не абзначае гэта, што ўладамі не інвілявалася польскае асяроддзе. Пра інтымнае жыццё каталіцкіх ксяндзоў можна знайсці той-сты тамы дакументаў. Канфідэнты былі іх кухаркі, фурманы, прастытуткі ці звычайныя парафіяне. Кампраметуючыя матэрыялы выкарыстоўваліся ўладамі толькі тады, калі ксяндза палічылі ворагам санацыйнага лагера. Найчасцей рабілі гэта ў адносінах да прыхільнікаў эндэцкай арыентацыі.

Апрача паліцыі сваіх аўдытараў меў Корпус аховы памежжа (КАП). У дакументах гэтай вайскова-паліцыйнай установы можна знайсці выказванні жыхароў памежных вёсак пра палітычную сітуацыю ў Польшчы і Еўропе. Колькасць даносаў ад канфідэнтаў дазваляе дадаткова дакладна акрэсліць палітычную святмасць жыхароў беларускіх вёсак. Вясной і летам 1939 г. вельмі часта паўтараецца меркаванне, што неўзабаве пачнецца вайна, саветы возьмуць усходнюю Польшчу, а немцы — заходнюю. Сялянам, як вынікае са зместу даносаў ад канфідэнтаў, было цалкам зразумела, што вайна непазбежная і нават правільна акрэслілі хто з кім і супраць каго будзе змагацца. Для службаў КАП ці паліцыі такія выказванні былі праявай здрады і варожай прапаганды. За выказванні такіх поглядаў пасылалі нават у канцлагер у Картуз-Бярозу.

Супрацоўніцтва з паліцыяй у трыццатых гадах канфідэнты пачыналі з падпісання дамовы з павятовам камендантам. У Кобрыне, напрыклад, дзе ў павятовай камендатуры працавала 18 паліцыянтаў, 10 з іх займалася палітычнай злачыннасцю. Камендант меў таксама падпісаныя дамовы з 80 канфідэнтамі, у тым ліку 56 займалася назіраннем найбольш актыўных у грамадскім ці палітычным жыцці прадстаўнікоў мясцовага насельніцтва. Забойствы ці крадзяжы на тэрыторыі Заходняй Беларусі паліцыя асабліва не цікавілі. Толькі

тады, калі крымінальная дзейнасць спалучалася з палітычнай, паліцыя шырэй займалася справай.

Дамова з канфідэнтам складалася з 7 пунктаў і мела форму дакумента на працягладкаванне. У першым пункце пісалася: „Pan Komendant Powiatowy Policji Państwowej w Kobryniu przyniemy na służbę Pana Garkaluka Leona, który będzie pełnił obowiązki konfidenta-wywiadowcy”. У другім — акрэсліваліся абавязкі кандыдата на канфідэнта: „Wstępujący na służbę Garkaluk Leon obowiązkuje się dawać wiadomości poparte materiałem dowodowym o działalności organizacji wyrotowych”. Згодна з 5 пунктам дамовы канфідэнт мог адмовіцца ад працы, паведамляючы аб гэтым каменданту месяц раней. Апошні пункт акрэсліваў, што „podczas trwania niniejszej umowy Pan Garkaluk Leon przystąpi do pracy w wykonaniu konspiracyjnie”. Пастаянная плата канфідэнта была невялікая — 40 злотых, але атрымліваў ён грошы за кожную інфармацыю. Камендант ацэньваў яе вартасць і вызначаў суму ў злотых. Для прыкладу, канфідэнт Навумчык Васіль, які выступаў пад псеўданімам Хітры Ян, атрымаў у 1933 годзе 13 ганарараў велічыню ад 2 да 12 злотых. Хітры Ян пісаў найчасцей на сваіх суседзях, аднавяскоўцаў, менш на жыхароў суседніх вёсак. Некаторыя інфармацыі, з пункту гледжання паліцыі, не мелі вартасці, напрыклад, калі канфідэнт інфармаваў пра дробныя крымінальныя справы, а яго абавязкам было сачыць за палітычнай і нацыянальнай актыўнасцю на-

сельніцтва. Пад канец трыццатых гадоў добры ганарар плацілі за інфармацыю, што ў Кобрынскім павеце чытаюць газету на беларускай мове. Зараз узнікала пытанне хто яе прывёз, выдаваліся загады пастаяннага назірання за чытачом, яго сям’ёй і ўсімі з кім ён кантактаваўся.

У 1933 г. праводзілася верыфікацыя настаўнікаў праваслаўнага веравызнання, якія працавалі ў польскіх школах. Каменданты паліцыі атрымалі загад праверыць, якую нацыянальнасць у прыватным жыцці дэкларуюць настаўнікі, якой мовай карыстаюцца дома і ў кантактах з насельніцтвам, з кім сустракаюцца і сярбруюць, ці актыўна дзейнічаюць у польскіх арганізацыях. На канец у загадзе ваяводы пісалася: „Podać jakieś ciekawe szczegóły z życia rodzinnego i towarzyskiego”. Канфідэнты атрымалі таксама загад праверыць на гэтых самых пунктах настаўнікаў каталіцкага веравызнання, якія былі ў сужонстве з праваслаўнымі. Атрымалася, што палова праваслаўных настаўнікаў у Палескім ваяводстве не магла працаваць у школах. Некаторыя з іх дома размаўлялі са сваімі дзясцямі на беларускай мове або на мясцовым дыялекце, іншыя ў кантактах з суседзямі карысталіся мясцовымі гаворкамі, кампраметуючы гэтым са-мым імідж польскага настаўніка. Найцікавейшае, аднак, тое, што інфармацыя пра настаўнікаў была канфідэнтамі сабрана на працягу двух тыдняў.

Яўген Мірановіч

У Дабрывадзе тры часткі вёскі

„Na Dobrej Wodzie włók 60 gruntu podłego”, — напісана ў дакуменце ад 1560 г. Назва вёскі выводзіцца ад рачулки Дабрывудкі, правага прытоку Нурца. Зараз частку, якая знаходзіцца над рэчкай, называюць „Крынычнай”, бо хоць зямля даволі дрэнная, але вада незвычайная.

Наведаў я швагра ў Дабрывадзе. Івану Еўдасюку сёлета споўніцца 82 гады. Другі год паступіў, як жонка яму памерла. Пры сыну Міхалу і нявестцы Люцыне зараз пражывае. Добрасумленны і добразычлівы гэта чалавек. Дваццаць гадоў солтысам быў. Пяцьдзесят год у царкве прыслужвае. І хоць у жыцці ўсяляк бывала, памог дзеткам на ногі падняцца. Шыкарны дом пабудавалі і па-сучаснаму яго абсталявалі. Гаспадаркай займаюцца. Вось як Іван Еўдасюк успамінае мінулыя будні.

— Зямлі калісьці не мералі. Як ліквідавалі цараспалосіцу, дык выявілася колькі ў каго гектараў. Пятру Артышуку, напрыклад, 48,5 га запісалі. Землямер жартаваў: „Каб прыпісаць яшчэ паўтара гектара, дык пры камуне парцалявалі б”. Зямля ў нас пясчаная, не найлепшай якасці. Пры старой Польшчы работы не было. З гаспадаркі цяжка было пракарміць шматлікую сям’ю. Многія падаваліся ў пушчу, уручную лес сяклі. У Гайнаўцы тартак працаваў. Людзей патрабавалі. Нават з Варшавы пешшу ў Гайнаўку хадзілі, каб на работу ўладкавацца. Памятаю, што гарадскія на начлег у Дабрывадзе спыняліся. Машыністам на чыгунцы добра плацілі, 600 зл. у месяц, калі пуцявы абходчык мог зарабіць толькі 2-2,5 зл. за дзень.

За метр жыта плацілі 12 зл., за бульбу — 3 зл., за кілаграм жывой вагі свініны па залатоўцы патрабавалі. Чым большы вепручок быў, тым даражэй панілі. Ровар каштаваў столькі што добрая кароўка. У Дабрывадзе адно Васіль Маркевіч карыстаўся роварам. Пасля яго пляменнік, Васька, купіў.

У гаспадарцы карысталіся малацілкай, манежам, жорнамі і сячкарыняй. Ды не ў кожнага гэтыя прылады былі. У жорнах зерне малолі. Каб атрымаць муку на хлеб, дык камень у жорнах апускалі, на асыпку для жывёлы — падымалі камень. Салому на сечку ў сячкарынях рэзалі. Паколькі работа цяжкай лічылася, дык пры коле доўгую ручку прыспа-

стасоўвалі і тады па двух-трох чалавек кола круцілі.

Вёска пачыналася ад Івана Шыманюка, а канчалася пры сядзібе Рыгора Вашчука. Дарога ў Кляшчэлі балоцістай была і таму „калюжай” яе называлі. У час дажджавога надвор’я полем каля могілак прыходзілася аб’язджаць. Дабрывадскія пашы знаходзіліся пад Кляшчэлямі ва ўрочышчах: „Лугы”, „Куты”, „Пуд сэрэдній брід”, „Кондратува вульшына”, „Мыждулужкы”, „Бартошівка”, „Задне поле” (у „Бартошівцы”), „Заброды”, „Перша бэрэзына”, „Друга бэрэзына”, „Трэця бэрэзына”. Каб дабрацца з „Першай бэрэзыны” ў другую або трэцюю, трэба было праязджаць бродам. Вады многа там было. Едучы фурманкай, колы хаваліся. Сенажаці знаходзіліся ва ўрочышчах: „Загулочка”, „Романівшчына”, „За гаём”, „Байківшчына”, „Пуднэстэрык”, „Лугы”, „Поплавы”, „Катыны Гай” і „Выжары”. Паколькі навокал была вада і балота, дык сена выносілі на ўзгоркі. Для гэтай мэты са шнуркоў насілкі вязалі, затым лейцамі сцягвалі ды на плячах насілі. Палеткі знаходзіліся ва ўрочышчах: „Над стыноу”, „Над вовчую дорогою”, „Ліскі”, „Курашовске” і „Дворышча”.

Лесу мелі няшмат. Участкі знаходзіліся ва ўрочышчах: „Боровые”, „Піддуб”, „Курашовске”, „Лейців борок” і „Пыскі”. Мяжа дабрывадскага лесу канчалася непадалёк Курашава. Ад панскага лесу па чыгуначную пуць сяляне адвялі ўчастак поля каля двухсот метраў і не засявалі збожжам, каб лес засеяўся. Пазней гэты ўчастак назвалі ўрочышчам „Обвудное”.

Вёска раздзялялася на тры часткі. Сярэдзіну „Стыноу” называлі, канец з боку Кляшчэляў — „Клішчылівскай граныцяй”, а з боку Кузавы па ўрочышча „Ровок” — „Кузавскай граныцяй”. Пры старой Польшчы ў Дабрывадзе была чатырохкласная школа, якая змяшчалася ў хаце Сяргея Маркевіча. Заняткі праходзілі ад восьмай зранку, па чатыры-пяць урокаў. Навучалі поль-

Фота Уладзіміра Сідарука

Івану Еўдасюку споўнілася 82 гады

скай мовы, рахункаў, прыроды, геаграфіі і гісторыі. У час перапынкаў вучні выходзілі на панадворак ды мячом гулялі.

Тры разы вёска пацярпела ад пажару. Апошні здарыўся ў чэрвені 1949 г. Паўднёвая частка з боку Кузавы згарэла дашчэнтку. Засталіся два дамы: Рыгора Купрыцюка і Мікалая Рачкевіча. З нашай сядзібы нічога не засталася. Прычынай пажару ва ўсіх выпадках былі дзеці, якія забаўляліся запалкамі.

За Дабрывудкай знаходзіцца царкоўка, пабудаваная ў першай палове XIX стагоддзя. На богаслужэнне святар з Кляшчэляў прыязджае. У час царкоўных фестываляў драўляная каплічка не памяшчала вернікаў. Жыхары рашылі новую збудаваць. Тры гады таму пачалася пабудова на грамадскіх пачатках. Асвячэнне новаўзведзенага храма прасвятой Параскевы і апостала Іакава адбылося ў чэрвені 2002 года. Зараз дзве царквы стаяць побач. Старэнькая лічыцца помнікам культуры.

Многа перамянілася ў Дабрывадзе за апошнія дзесяцігоддзі. Кляшчэлеўскія пашы і сенажаці меліяравалі. Няма ў канцы вёскі „калюжы”. З мястэчка ў Дабрываду палажылі асфальт. Вуліцу брукавалі яшчэ пры камуне. Майстрам быў Даманскі, а яго памочнікам — Андрэй Рачкевіч. Паменшылася жывёлагадоўля. Авечак ды кароў адзінкі трымаюць. Гэтых апошніх яшчэ паўсотні налічыць можна. Гаспадарка стала нерэнтабельнай. Каб не еўрасаюзныя даплаты, дык банкрутамі сталі б. Я сыну гаспадарку перадаў. На адпачынак мне час падацца, — гаворыць мой суразмоўца.

— А як табе гаспадарыцца? — пытаю наследніка швагра, Міхала Еўдасюка.

— Гавораць быццам бы селяніну Еўрасаюз дапаможа, — намякае Міхась. — Маняць толькі. У мінулым годзе, напрыклад, ратацыйная касілка каштавала 2-2,5 тысячы зл., зараз 3 400 зл. цэніцца. Угнаенні напалову падаражэлі. Жыта ў мінулым годзе перакупшчык на рынку ў Кляшчэлях па 48-50 зл. за метр плаціў, сяголета па 25 зл. прыходзіцца здаваць. Гавораць, што Агенцтва сельскагаспадарчага рынку займаецца інтэрвенцыйнай скупкай ды даражэй плаціць. Але не для нас здзелка. Каб у Агенцтва здаць, дык трэба не менш чым 80 тон прывезці, а мы ўсяго дзве тоны збіраем.

Найбольшай праблемай з’яўляецца збыт, — канстатуе пляменнік. — Еўрасаюзныя даплаты ўспамагли б гаспадарку, каб цэн на машыны ды ўгнаенне не павышалі. Ад малака нейкі прыбытак застаецца. Ад чатырох дойных кароў штодзень 50 літраў малака пастаўляем на скупку. Каля тысячы злотых было б. Але з таго па 3 грошы на членскія ўзносы ад літра вылічаюць і па 5 грошаў на скупшчыцу, якая прымае малака. Канчатковая цана — 78 грошаў за літр. Але добра і гэта, — завяршае размову малады гаспадар.

Уладзімір Сідарук

Фота Уладзіміра Сідарука

Царквы ў Дабрывадзе

Зазірнем на паўночны ўсход беларускай краіны — у мясціны, што ляжаць непадалёк ад радзімы Марка Шагала — горада Віцебска...

www.hascinie.org

Цёплая пара года натхняе да вандровак. Ад вясны і да позняй восені людзі становяцца больш мабільнымі, ездзяць па свеце, знаёмяцца з новымі мясцінамі, набываюць непаўторныя ўражанні. Цікавых мясцін на нашай планеце шмат, сярод іх і тыя, дзе жывуць беларусы.

Дзякуючы „Сусветнаму павуцінню”, а дакладней сайту „Гасцінец”, мы зазірнем на паўночны ўсход беларускай краіны — у мясціны, што ляжаць непадалёк ад радзімы сусветна вядомага мастака Марка Шагала — горада Віцебска.

Каб выйсці на „Гасцінец” трэба на сваім камп’ютэры набраць адрас: <http://www.hascinie.org> і перад нашымі вачыма адкрыецца яскравае выяўленне інтэрнэтнай старонкі беларускага колеру. Хаця прысутнічаюць тут, зразумела, і іншыя фарбы.

Адразу з левага боку можна ўбачыць выяўленне герба „Пагоня”, якое месціцца на фоне зялёнай карты Беларусі. Далей ідзе назва сайта, выкананая колерамі нацыянальнага сцяга, а пад ёй кароткая інфармацыя, якая тым не менш тлумачыць многае. „Інфармацыйны рэсурс паўночна-ўсходняй Віцебшчыны: Бешанковішчына, Гарадоччына, ваколіцы Віцебска, Шуміліншчына” — менавіта гэтаму рэгіёну прысвечана асобная старонка ў сеціве.

Сайт зроблены ў традыцыйным стылі — з левага боку выйсці да рубрык, пасярэдзіне — найбольш важная, на погляд распрацоўшчыкаў, інфармацыя, далей — „лёгка” частка, дзе могуць быць размешчаны розныя банэры ці апытанні. Тое самае і тут. Таму па рубрыках пройдзем потым, а пакуль крыху азнаёмімся з цэнтральнай часткай першай старонкі, якая мае назву „Навіны”.

Зразумела, усе паведамленні тычацца тых раёнаў, па якіх пралягае „Гасцінец”. Інфармацыі не вельмі многа, з чаго варта разумець, што ў гэтую рубрыку вынесены самыя галоўныя, на думку распрацоўшчыкаў, весткі. І тут узнікае невялікае непаразуменне. Канешне, паўсядзённае жыццё зацягвае людзей і яны часам забываюцца на многае, тым не менш, дзіўна выглядае паведамленне ад 25 сакавіка, якое распавядае толькі пра сесію Шумілінскага райсавета і ніводным словам не згадвае пра агульнабеларускае, хай і недзяржаўнае пакуль, свята. Парадак размяшчэння навін чамусьці адваротны — апошняе паведамленне знаходзіцца ў самым нізе ўсёй стужкі.

„Архіў навінаў” змяшчае дзве падрубрыкі. Прычым тая, што тычыцца красавіка, напісана чамусьці па-руску, змест у сваю чаргу, цалкам беларускамоўны. Дарэчы, і далей па рубрыках можна сустрэць разнастайныя праявы „трасянкі”. Гэта, зразумела, не ўпрыгожвае вэб-старонку, а значыць распрацоўшчыкам ёсць над чым працаваць, тым больш, што іх вельмі цікавіць думка наведвальнікаў аб тым, як апошнія ацэньваюць іхні сайт. З такім пытаннем да віртуальных вандроўнікаў яны звяртаюцца ў рубрыцы „Апытанне”.

Наступная рубрыка „Анекдот” не зусім зразумелая. Калі клікнуць на выйсце да яе, то апынемся на цалкам рускамоўнай старонцы, дзе аказваюцца выйсці да анекдотаў, якіх, на самой справе, там няма.

На канец варта адзначыць, што розныя недаробкі на сайце, якія надта кідаюцца ў вочы, трэба разглядаць як „хваробы росту”, бо „Гасцінец” з’явіўся літаральна пару месяцаў таму.

Уладзімір Лапцэвіч

Хочацца верыць, што ў Беларусі вырастае годная змена ранейшаму пакаленню...

Беларусь, беларусы...

Годная змена

Пачатак вясны выдаўся аптымістычным для беларускага футбола. Спярша парадавала юнацкая зборная краіны (век гульцоў, якія нарадзіліся ў 1988 годзе). У сваёй адборавай групе чэмпіянату Еўропы яна заняла першае месца, перамогшы асноўных канкурэнтаў — дружыны Расіі і Балгарыі, і саступіўшы ў паядынку, які ні на што не ўплываў, Фінляндыі. Фінальны турнір першынства кантынента сярод семнаццацігадовых пройдзе на італьянскіх палях у першай палове траўня бягучага года. Удзел у ім возьмуць толькі восем мацнейшых юнацкіх каманд Старога свету — Італія, Беларусь, Харватыя, Турцыя, Англія, Ізраіль, Нідэрланды і Швейцарыя. Хочацца верыць, што ў Беларусі вырастае годная змена ранейшаму пакаленню.

Феерычнай перамогі дасягнула маладзёжная дружына Беларусі. Выхаванцы Юрыя Пунтуса ў гасцях адолелі моцную зборную Славеніі — 4:1. Прапусціўшы гол ужо на першай хвіліне, беларусы пазней толькі забівалі. Два галы на рахунку Сяргея Карніленкі. Гэты малады форвард у бліжэйшай перспектыве ёсць рэальным кандыдатам у нацыянальную дружыну. Выступае ён даволі паспяхова і за ўкраінскае днэпрапятроўскае „Дняпро” — так у перадапошнім туры вызначыўся хетрыкам (разам ажно 6 забітых мячоў усяго ў 4 гульнях за гэты клуб —!). Што датычыць агульных спраў беларускай маладзёжнай дружыны, то становішча ў турнірнай тэблліцы адборавай групы наступнае: Італія — 15 пунктаў, Нарвегія — 7, Беларусь — 6, Славенія — 5, Малдова — 4, Шатландыя — 2. Пазіцыі апенінцаў выглядаюць непарушны-

мі, а што датычыць змагання за другое месца, то шанцы беларусаў лепшыя чым у асноўных канкурэнтаў, бо нашы маюць гульню ў запасе.

Нацыянальная зборная Беларусі ў Славеніі падзяліла ачкі — 1:1. Нашы першымі прапусцілі, хоць гулялі і лепей. Параўняць лік удалося адразу пасля перапынку — бліскучая камбінацыя завяршылася трапным стрэлам Аляксандра Кульчыя. Пасля быў скандальны эпізод, калі арабскі арбітр прызначыў пенальці ў нашу брану, а пасля адмяніў яго. У цэлым жа вынік гульні справядлівы. Турнірныя справы ў дарослых дружын нашай групы падобныя на маладзёжныя: Італія — 12 ачкоў, Нарвегія і Славенія — па 8, Беларусь — 5, Шатландыя і Малдова — па 2 (нашы маюць гульню з шатландцамі ў запасе). Наступныя гульні пройдуць 4 чэрвеня, падначаленыя Анатоля Байдачнага, пры якім беларуская каманда займела прывабны імідж, будуць прымаць Славенію.

Вельмі прыемная інфармацыя прыйшла з папулярнага часопіса „Франс Футбол”. Па выніках 2004 года эксперты гэтага прэстыжнага выдання паставілі футбольную зборную Беларусі на высокае 16-е месца (усяго ў класіфікацыі 52 дружыны). З суседзяў вышэй беларусаў толькі Украіна — 14-я пазіцыя. Польшча ў гэтым рэйтынгу 20-я, Расія — 25-я, Латвія — 35-я, Літва — 37-я.

Днямі адбыліся чвэрцьфіналы Кубка Беларусі. Па іх выніках сфармаваўся квартэт спаборнікаў за запаветны трафей. У паўфіналах, якія пройдуць 12 красавіка і 4 траўня, барысаўскі БАТЭ пазмагаецца са жданавіцкай „Дарыдай”, а сталічны МТЗ РІПА будзе канкуруваць з гродзенскім „Нёманам”.

Уладзімір Хільмановіч

Занатоўкі кантрабандыста

Памылка шантажыста

Казімір Казлоўскі вяртаўся дахаты вельмі няўпэўненай хадой. Імпульты аб правільных кроках, якія дасылалі нагам мазгі, скажаліся праходзячы страўнік, дзе асела не менш за літр выпітага алкаголю. Казік вельмі весела адзначыў з сябрамі павышэнне па службе і зараз, прыкрываючы плашчом бліскучыя міліцэйскія пагоны з новай зорчэкай, якая сведчыла, што з гэтага дня ён старшы лейтэнант, спышаўся схаванца ад вачэй начальства за ўтульнымі дзвярамі ўласнай кватэры, дзе невыносныя папрокі жонкі і цешчы наконт яго апухшага ад гарэлкі твару ніяк не маглі паўплываць на службовае становішча. Казлоўскі ўжо дацягнуўся да доўгачаканага пад’езда і нават падняў правую нагу, каб пераступіць парог, як за плячамі пачуў спакойны, упэўнены, але не прадказваючы нічога добрага голас:

— Яшчэ адзін крок і ўсе непрыемнасці, якія можна нажыць на міліцэйскай службе незаконна прадаючы кантрабандыстам талоны на праезд мяжы без чаргі, звалюцца табе на галаву прама з неба. Таму іх

можна будзе лічыць боскай карай.

Старшы лейтэнант не рызыкнуў наклікаць на сябе такі нябесны праклён. Ён паставіў правую нагу назад, крышкву падумаў, паспрабаваў прыкінуцца цвярозым і павярнуўся тварам да ўладальніка голашу. Перад ім стаяў мужчына гадоў трыццаці. Казік мог бы пабачыцца, што ніколі раней яго не бачыў, і зараз не хацеў бы бачыць, але перспектывы нейкай там страшнай кары не натхнялі яго на спыненне размовы.

— А цябе, я так мяркую, неба паслала мяне ўратаваць, — робячы выгляд, што затрымаўся толькі для таго, каб закурыць сказаў афіцэр міліцыі. — І ты за свае паслугі хочаш атрымаць кампенсацыю на дарожныя расходы з нябёсаў.

— Адагадаў з першага разу, — пагадзіўся новы знаёмы. — Я нават і не здагадаўся, што ў міліцыю часамі прымаюць разумных людзей. А што калі табе адразу даць мне тры тысячы долараў і я знікну з твайго жыцця як знікаюць ранішня зоркі, нават не тлумачачы чаму ты мне вінен?

Казлоўскі пагадзіўся. Ён стараў-

ся не паказваць, што дыхаць стаў як карась на сушы. А яго новы знаёмы, зручна разваліўшыся на лаўцы, працягваў даводзіць неабходнасць сваёй нябеснай місіі.

— Працаваў я кантрабандыстам. Работа не самая лепшая, але пракарміць сваю подлую жонку і нашых дзетак-гультаёў так-сяк атрымлівалася. Ды вось аднаго разу на маёй дарозе з’явіўся ты. Можна пам’ятаеш. Ты пераправярыў маю машыну пасля мытнікаў, напісаў рапарт што я вёз не тое і не туды, і мяжа для мяне зачынілася як дзверы сусветнага банка для жабрака з Лацінскай Амерыкі. З тае пары я сланяўся па горадзе як бясполы воўк-гермафрыт, каб знайсці хоць нейкі заробак. Але высветлілася, што я нічога рабіць не ўмею. Такія людзі могуць хіба што быць карыснымі толькі ў міліцыі, і я пачаў сваё ўласнае расследаванне. Я перапісаў нумары ўсіх машын, якія чамусьці ездзяць толькі ў тваю змену, і чамусьці ўсе праязджаюць мяжу без чаргі. Я нават сфатаграфавалі, як ты бярэш у кантрабандыстаў грошы за талоны, як дамаўляешся са знаёмымі мытнікамі і памежнікамі, каб не правяралі патрэбных табе людзей, як камбінуеш розныя аферы з замежнымі грамадзянамі. Гэта для мяне было шокам.

Казік, не гаворачы ні слова, паляцеў дахаты з хуткасцю цунамі. Праз хвіліну вярнуўся, сунуў шантажысту ў кішэнь грошы і хاپіў таго за грудзі.

— А цяпер паслухай мяне. Я даў табе столькі, колькі ты прасіў і нават трохі больш. Каб меў на таксі, якое будзе вазіць цябе па колу, далёка ад маёй хаты. А калі ты яшчэ раз прыйдзеш па грошы, то я заплачу. Але не табе, а тым хлопцам, якія тваю галаву пакруцяць тры разы па гадзіннікавай стрэлцы, а пасля назад. Будзеш выглядаць як жывы, але толькі выглядаць.

Седзячы ў хаце, Казлоўскі ўвесь час стараўся ўспомніць, калі ён затрымліваў гэтага кантрабандыста. Але не змог. А кантрабандыст паклаў грошы ў кішэнь, сеў у таксі і дастаў нейкую паперу. Зверху быў надпіс „Спіс прозвішчаў і хатнія адрасы міліцыянераў, што працуюць на мяжы”. Ён выкрэсліў прозвішча Казлоўскі, і стаў гаварыць сабе пад нос.

— Не, гэта не ён. Я зноў памыліўся. Ужо які раз. Але нічога. Буду працягваць шукаць таго гада, што маю машыну правяраў. Ужо не так шмат у спісе засталося неправярных.

Сымон Пальшанскі

Пагутарым аб мінулым і будучыні

Кепскія былі адносіны паміж палякамі і ўкраінцамі на працягу вякоў, чаго не скрывае нават славыты Г. Сянкевіч у сваёй аповесці „Агнём і мячом”. У новых часах (1938) улады разбурылі 125 праваслаўных царкваў на Любліншчыне — не бачучы, што Гітлер ужо замахваецца на Польшчу; у 1944-47 гадах двудушныя правіцелі нараджаючайся намінальна „Народнай Польшчы” выселілі, пры дапамозе ўзброеных польскіх банд, больш 360 тысяч праваслаўных украінцаў з Любліншчыны і 39 тыс. беларусаў з Беластоцчыны. Дыпламаты тадышняй БССР і УССР падпісалі з Польшчай пагадненне аб рэпатрыяцыі беларусаў, украінцаў і рускіх з Польшчы ў БССР і УССР. Чаго польскія паны не маглі зрабіць на працягу вякоў сілаю, тое зрабілі цяпер падманам хітрыя і фальшывыя кіраўнікі адраджаючайся Польшчы. На Беластоцчыне савецкія афіцэры, адкамандазіраваныя праводзіць высяленне беларусаў, бачучы роспач многіх высяляемых, далі у Мінск сігнал, што тут гэтым высяленнем робіцца якаясь варожая работа супраць беларускага народа, супраць БССР і ўсяго СССР. Мінскія галавацяпы, параіўшыся з гісторыкамі, зразумелі, што, заключаючы дагавор аб рэпатрыяцыі, палякі іх перахітрылі. Далейшая рэалізацыя дагавора была спынена.

Крэўская унія 1385 г. закончылася Люблінскай уніяй 1569 г. і захопам усіх украінскіх зямель, а затым і зямель беларускіх. Мінскія гісторыкі ў „Гісторыі Беларусі” напісалі, што пакаўшы ад 1686 г. Польшча паўсямесна перамяніла праваслаўныя храмы ва уніяцкія. У 1712 г. сеймам быў ухвалены закон, якім забаранялася службовым асобам прыкладваць пячаці да дакументаў, у якіх было б напісана што-небудзь выгаднае для асоб некатогага вызнання. У 1766 г. сеймам быў выдадзены закон, аб’яўляючы кожнага, хто стане ў абарону іншаверца, ворагам Польшчы. З законам „Літоўскага статута ВкЛ 1588 г.” улады, магнаты і паны, польскія і апалчаныя, зусім не лічыліся. Вядомы польскі юрыст, праф. Г. Святкоўскі (+1970 г.), добраазначаны паляк, выступаючы ў 1938 г. у польскім судзе ў абарону правоў нацыянальных меншасцей, сказаў што ў былой Рэчы Паспалітай „на Białogusinach i Ukraincach można było jeździć jak na siwej kobyle”. З гісторыі ведаем, што продкі цяперашніх беларусаў і ўкраінцаў рабілі часам спробы скінуць са сваіх гарбоў гэтых ездакоў, але не паганілі ні іх мовы, ні веры, ні іх абычаяў, не заваёўвалі іх зямель і не прабавалі ўлезці на гарбы палякам.

Сакрат Яновіч трапна напісаў („Ніва” н-р 8, стар. 2), што палякі за ўтрату Крэсаў Усходніх атрымалі

Фота з архіва Юры Гуменюка

Разбураная царква Аляксандра Неўскага ў Гродне ў 1930-х гг.

значна багацейшыя землі, з прамысловасцю і 500 кіламетрамі доступу да мора і партамі, але яны гэтым не задаволены і раздуваюць рэваншыцкія настроі сярод польскага насельніцтва. Трэба тут канстатаваць, што работу гэту вядуць яны ўмела і шырокавешчальна, карыстаючыся тым, што маладое пакаленне Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны не памятае, якое непасветнае жыццё было беларусаў і ўкраінцаў у санацыйнай Польшчы. Часта адбываецца чароўны фестываль у Мрангове, на якім хоры і салісты з Польшчы і з Заходняй Беларусі ды Украіны выконваюць найпрыгажэйшыя беларускія, украінскія і польскія песні, а жыццё на былых Крэсах паказваецца як зямны рай, а палякі — як зямныя анёлы. Малодчыкі, якія бегалі з аранжавымі лентамі па вуліцах Кіева, што нам было паказана па тэлебачанні, маглі пабачыць канцэрт у Мрангове, але не змогуць сабе прадставіць падзей на Беластоцчыне і Любліншчыне ў 1944-1950 гадах.

У міжваенны перыяд у Польшчы было 9,8% яўрэяў, якія не надаваліся да дэнацыяналізацыі, але іх амаль усіх знішчалі гітлераўцы. Зменшылася колькасць беларусаў і ўкраінцаў у Польшчы — памаглі польскім нацыяналістам мінскія і кіеўскія недаўмекі. Пасля вайны ўзнікла новая Польшча, якая абвясціла саюз і дружбу з народамі Савецкага Саюза, прапаведавала інтэрнацыяналізм і прыязнь з усімі народамі, але не прызнавала існавання ў Польшчы нацыянальных мен-

шасцей. Беларусы маглі атрымаць досыць высокія пасты ў партыі, стаць афіцэрамі ў войску і міліцыі, але не маглі прызнацца, што не з’яўляюцца палякамі. Пасля падзей у кастрычніку 1956 г. новай улады прызначалі існаванне ў Польшчы нацыянальных меншасцей, узнікла Беларускае грамадска-культурнае таварыства і таварыствы іншых нацыянальных меншасцей, стаў выходзіць тыднёвік „Ніва”. Але і тады непаляку на пасадзе трэба было трымаць вуха востра. Хапіла „Газеце Беластоцкай” напісаць, што беларус А. займае пост першага ваяводскага сакратара Польскай аб’яднанай рабочай партыі і з другімі беларусамі мае ў ваяводстве значны ўплыў, то сакратара гэтага і яго двух намеснікаў з пасад як ветрам здула! Першага сакратара ПАРП у Сямятычах, Мікалая Карпюка, знялі з пасады і выкінулі з партыйнага апарату за тое, што яго стараннем на плошчы ў гэтым горадзе быў пабудаваны помнік польска-савецкай ваеннай дружбы. З Мінска часта прыезджалі досыць высокія партыйныя і савецкія чыноўнікі. Яны не прызнавалі таксама існавання ні беларусаў, ні ўкраінцаў у Польшчы; беларусаў называлі „сімвалам даброты і дружбы з савецкім народам”. Яны не прыкмячалі, што ў Чаромсе, Гайнаўцы і Бельску не адбудоваюць чыгуначных станцый; не прыкмячалі, што жыхароў беларускіх праваслаўных вёсак заганыюць у калгасы, каб папрабавалі калгаснага раю і паказаць прыехаўшым чыноўні-

кам, што Польшча будзе сацыялізм. А ў тым часе ў польскіх шляхецкіх вёсках ніхто ў арганізацыю калгасаў не паверыў, польскія сяляне жылі ў спакоі, дастатку і ездзілі сваімі аўтамашынамі. А прыехаўшых з Мінска высокіх чыноўнікаў польскія ваяводскія ўлады напалі гарэлкай, падаравалі ім модныя тады балонавыя плашчы, зрабілі здымак і адправілі дамоў. Так выглядала польска-савецкая дружба, якая ў зручны час рухнула, не трашчаўшы нават у швах.

Вялікая частка польскага грамадства заўсёды была непрыязнай да існавання беларусаў і іншых меншасцей у Польшчы і да тыднёвіка „Ніва”. Так было і ў часы Народнай Польшчы, калі існавалі падхалімы і савецкія падпявалы, якія складвалі казкі аб савецка-польскай дружбе, а сімвалам гэтай дружбы быў вялікі польскі рэвалюцыянер Фелікс Эдмундавіч Дзяржынскі, які сотнямі тысяч расстрэльваў папоў, афіцэраў, вучоных, чыноўнікаў і кулакоў. Палякі смяяліся ў кулак з дурняў, хвалячых гэтага „рэвалюцыянера”, ставячых яму помнікі, называючых яго імем вуліцы і плошчы ў гарадах, бо не ведалі, што кемлівыя вучні гэтага злачынца расстралялі некалькі тысяч польскіх афіцэраў у Катыві і чыноўнікаў у іншых мясцовасцях. Рэдактары і карэспандэнты „Нівы” ведалі аб настроях польскіх улад і грамадства ды тое, што далучэнне Польшчы да Еўрапейскага Саюза не змяніла і, як відна, не зменіць настрояў, менталітэту і дзеянняў, бо на такое перавышаванне грамадства спатрэбіцца многія дзесяткі гадоў. Толькі калі ўлады перайшлі ў адкрытую атаку на „Ніву”, то прыйшлося бараніцца. Пратэст падпісалі амаль усе беларускія арганізацыі ў Польшчы. Пратэст гэты падтрымалі і беларусы Прыбалтыйскіх дзяржаў, а нават у далёкай Аўстраліі, заварушыліся некаторыя кругі і ў Беларусі. Ну, што ж: „Лепш позна, чым ніколі”, — сказаў яўрэй, спазніўшыся на цягнік.

У 1957 г. была другая рэпатрыяцыя палякаў з БССР у Польшчу, і на прадпрыемстве, на якім я працаваў, стала працаваць такая рэпатрыянтка. Аднойчы я спытаў яе „што заставіла яе рэпатрыявацца ў Польшчу?” Яна адказала мне так: „У Беларусі жылося мне нядрэнна. Але ў мяне нарадзілася дзіця, стала расці і першае слова, якое яно да мяне сказала, было слова няпольскае. Я зразумела, што дзіця мае не вырасце на паляка і ўсю ноч я плакала, а на другі дзень пайшла і запісалася на выезд у Польшчу”. І ўсе палякі паступалі так і ў часах, калі Польшча не існавала як дзяржава! А як вучаць у сем’ях сваіх дзяцей беларускія і ўсе праваслаўныя мацеры на Беластоцчыне?

Мікалай Капчук

Ніва
Тыднёвік беларусаў у Польшчы

PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714

Наклад: 1 924 egz.

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Вапа.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2,
ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.

Internet: <http://niva.iig.pl/>

E-mail: redakcja@niva.iig.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.

Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.

Сакратар рэд.: Аляксандр Максімоў.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран-Асташэвіч.

Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп’ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłat na prenumeratę na III kwartał 2005 r. upływa 5 czerwca 2005 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na III kwartał 2005 r. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 120,00; pocztą lotniczą Europa — 133,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 147,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 6812401053111100000430494.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,50 zł, a kwartalnie — 45,50 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,70 (kwartalnie — 61,10), pocztą priorytetową: Europa — 5,90 (76,70), Ameryka Płn., Afryka — 6,60 (85,80), Ameryka Płd., Środk., Azja — 7,40 (96,20), Australia — 9,60 (124,80). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niva”, Białystok, ul. Zamenhofska 27, nr konta BPH PBK SA Oddział w Białymstoku 77 1060 0076 0000 4011 5001 5504.

Беларусь у Польшчы

27-30 красавіка 2005 года
г. Варшава

27-30 красавіка 2005 года ў Варшаве адбудзецца Нацыянальная выстава Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Польшча, у рамках якой плануецца прадставіць эканамічны патэнцыял Беларусі. Галоўная мэта выставы — спрыянне далейшаму развіццю гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва паміж Беларуссю і Польшчай.

Выстава праводзіцца ў адказ на выставу-кірмаш тавараў польскіх вытворцаў „Бізнес-Польшча 2004“, якая з поспехам прайшла ў Мінску ў чэрвені 2004 года.

Арганізатарамі Нацыянальнай выставы Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Польшча з'яўляюцца Беларуская гандлёва-прамысловая палата, міністэрствы гандлю і замежных спраў Беларусі, Пасольства Беларусі ў Польшчы. Суарганізатарам з польскага боку выступае Польска-Беларуская гандлёва-прамысловая палата.

Экспазіцыя Нацыянальнай выставы будзе размешчана ў Цэнтры выставак і кангрэсаў „Грамада“ (Warszawa, ul. 17 Stycznia, 32).

Агульная плошча беларускай экспазіцыі будзе складаць каля 2 000 кв. метраў, у тым ліку 1 300 кв. метраў у выставачным павільёне і больш за 500 кв. метраў на адкрытай пляцоўцы.

У выставе прымуць удзел больш за 100 беларускіх экспанентаў, большай часткай якіх будуць прадпрыемствы міністэрстваў прамысловасці, архітэктуры і будаўніцтва, Дзяржаўнага камітэта па навуцы і тэхналогіях, канцэрнай „Белдзяржхарчпрам“, „Беллеспрам“, „Беллесбумпрам“, „Белнафтахім“, а таксама вядучыя банкі Беларусі.

Сваю прадукцыю на выставе плануюць прадставіць буйнейшыя прадпрыемствы Беларусі: „Мінскі аўтамабільны завод“ (МАЗ), „Беларускі аўтамабільны завод“, (БелАЗ), „Амкадор“, „Мінскі трактарны завод“, „Гомсельмаш“, „Мотавела“ (ММВЗ), „Віцязь“, „Гомельшкхло“, Шклозавод „Нёман“, „Керамін“, „Краснасельскбудматэрыялы“, „Граніт“, „Беларусбанк“, „Белінвестбанк“, „Белпрамбудбанк“ і іншыя.

Падчас працы Нацыянальнай выставы адбудуцца бізнес-спатканні і кантактна-камерцыйная біржа прадстаўнікоў дзелавых колаў Беларусі і Польшчы. Плануецца правядзенне семінараў:

— актуальныя пытанні гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва паміж Беларуссю і Польшчай, інвестыцыйны клімат і рэгіянальнае супрацоўніцтва; інавацыйная дзейнасць і навуковае супрацоўніцтва;

— прэзентацыя архітэктурна-будаўнічага комплексу;

— банкаўская дзейнасць.

Даведка:
Тавараабарот паміж Беларуссю і Польшчай па выніках 2004 года склаў 1,203 млрд. дол. ЗША і павялічыўся ў параўнанні з 2003 годам на 53,8%. З улікам павелічэння тавараабароту ў 2003 годзе на 58,1%, у перыяд са студзеня 2003 года па снежань 2004 года аб'ём беларуска-польскага гандлю павялічыўся больш чым у 2 разы. Беларускі экспарт у 2004 годзе вырас на 67,8% і дасягнуў 728,7 млн. дол., імпорт павялічыўся на 36,3% і склаў 474,9 млн. дол. ЗША.

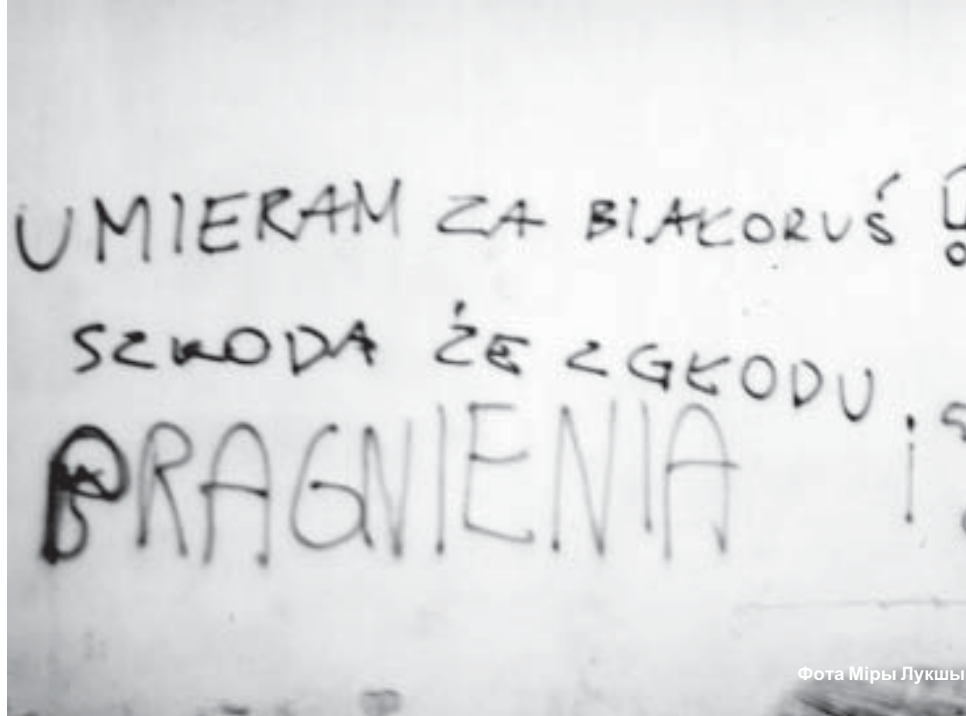
У 2004 годзе пашырылася таварная наменклатура беларуска-польскага знешнегандлёвага абароту. Па выніках 2004 года яе фарміравалі 37 таварных груп з пастайкамі звыш 5 млн. дол. ЗША.

Аснову беларускага экспарту складалі пастайкі нафтапрадуктаў, калійных угнаенняў, звадкаванага газу, катэіну, частак і прыладаў матарных транспартных сродкаў, электраэнергіі, паўфабрыкатаў з жалеза альбо нелізіраванай сталі, цэменту, лесаматэрыялаў, ізаляваных правадоў і кабеляў.

Аснову імпарту польскіх тавараў складалі: свініна, пліты драўнянаструкжавыя, пліты драўнянавалакняныя, яблыкі, вуглевадароды цыклічныя, хатняя птушка жывая, лямпы і электронныя трубка, аратура, шлакавата, цукар, лекавыя сродкі, часткі і прылады да аўтамабіляў і трактароў.

На сённяшні дзень у Беларусі дзейнічае 320 прадпрыемстваў з польскім капіталам. Па выніках 2004 года аб'ём прыцягнутых у беларускую эканоміку польскіх інвестыцый склаў 28,85 млн. дол. ЗША, павялічыўшыся ў параўнанні з 2003 годам на 44,9%.

У выпадку зацікаўленасці ў наведванні выставы, усталявання дзелавых кантактаў падчас выставы Вы можаце звярнуцца: — Гандлёва-эканамічная служба Пасольства Беларусі ў Польшчы (ul. Wierńska 58, Warszawa, тэл. (+48 22) 7420975, гандлёвы саветнік — Аляксандр Авер'ёнаў).

Фота Міры Лукшы

Беласточчына, зямелька родная...

„Даўціны“ Андрэя Гаўрылюка

***

Жонка турэмшчыка пасля наведання яго пытае дырэктара турмы: — Ці не маглі б вы даць майму мужу лягчэйшую працу? — Што вы?! Ваш муж працуе ў бібліятэцы, а лягчэйшай працы ў нас няма. — Але ён ноччу капае яшчэ нейкі тунель...

***

— Глядзі, — кажа хлапец дзяўчыне, — падаючая зорка! Ці ведаеш, што ў такі момант здзяйсняецца кожная задума? — Мабыць так, але я не веру. — Чаму? — Бо для гэтага ты занадта нясмелы.

***

— Чаму дзік заўсёды хмурны і сумны? — Як жа яму весіліцца, калі ў яго сям'і адны свінні. — Чаму дзікія гусі ляцяць у вырай? — Бо пехатою дабіраліся б туды на многа даўжэй.

***

*Расці нам, быллё!
Дачакаліся мы з вамі,
Што вясна не за гарамі.
Выкапаем з снегу самі,
Сабак запрэжам у сані
(Бо сабакі ў нас — як коні) —
І пагоніся па гонях.
Усюды роўна, дзе заралі,
А калі памчышся далей,
Лес расце малы і велькі.
Разагрэем бутэлькай,
Пакуль сонца не прыгрэе.
Ну, нічога, мы паспеем.
Люд наш веселы, шчаслівы.
Заарэ нам трактар нівы.
Дзе нат жыта не расце —
Крапіва на асаце.
Пустазелле, вось, буяе,
Падрасце — мы пачакаем,
А пасля ў мяхі збяром;
Пустазелле ў нас дабром.
Бо на зёлках і на травах
Пратрымаем мы брава,
За крапіву, за драсён
Пражывем нямала дзён.
Рвем лісточкі мы і кветкі
(Разам з дзедом — унукі-дзеткі),
І дзярэм карэнне, клубні
У нядзелькі і ў будні.
Нас сардэчна паратуе
Дрэва, што яго скаруе...
У бядзе мы, зёлкі, з вамі!
Ах, вясна не за гарамі...*

Толік Кролік

Адгаданка

Шыфграма

Літары адгаданах слоў, перанесеныя згодна з іх парадкавымі нумарамі ў клеткі роспісу, складуць рашэнне — прыказку.

- правы прыток Волгі, над якім Калуга і Рязань = 13 ___ 22 ___ 23 ___;
- грамадскі актывіст = 1 ___ 2 ___ 3 ___ 19 ___ 12 ___;
- Ахілесова частка ступні = 9 ___ 20 ___ 14 ___ 15 ___;
- пачэснае званне або правы прыток Віслы, над якім Пярэмышль = 21 ___ 4 ___ 18 ___;
- колькасць экзэмпляраў друкаванага выдання аднаго выпуску або розыгрыш выйгрышаў у латарэі = 7 ___ 8 ___ 5 ___ 6 ___ 17 ___;

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25					

6. мужчынскі галаўны ўбор у мусульман у выглядзе доўгага кавалка тканіны, абгорнутага некалькі разоў вакол галавы = 24 ___ 25 ___ 10 ___ 16 ___ 11 ___; (Ш)
Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 10 нумара

Блюз, брамін, дыбы. Іўе, Калі, Кіеў, Ніл, праўда.
Рашэнне: **Каб людзі не ўміралі, дык бы ў неба ўпіралі.**
Кніжныя ўзнагароды высылаем Міхалу Байко з Беластока і Мікалаю Сазановічу з Навінаў Вялікіх.

17.04 – 23.04

Баран (21.03. — 19.04.) З 21.04. будзеш мець схільнасць прымаць вельмі адважныя рашэнні, асабліва на працы. Не будзь яны зарызыкаваныя. 18-22.04. — вельмі ўражлівыя стравальныя шляхі; зважай на тое, што будзеш есці. Дбай таксама аб сэрца і пазваночнік.

Бык (20.04. — 20.05.) З 21.04. не пазбягай людзей — будзеш мець нагоду пазнаёміцца з вельмі цікавым чалавекам; можа быць гэта пачаткам вялікага сяброўства. З 20.04. Сонца дазволіць табе ўдыхнуць паветра ў грудзі і радасней глянуць на свет.

Блізняты (21.05. — 21.06.) Да 19.04. падумай, як паправіць сабе жыццё, змяніць умовы на больш спрыяльныя. Варта зашыцца ў глушы. Добры час навучыцца чамусьці новаму. Спакойна ў пачуццях. Перашкоды — школа жыцця.

Рак (22.06. — 22.07.) З 21.04. — вялікія поспехі, шмат новых ідэй, кемлівасць. Варта больш часу прысвяціць сябрам. На працы заранёў не здраджвай планаў. Прападуць чорныя думкі.

Леў (23.07. — 22.08.) У любові дасягнуць можаш нават немагчымага. З лёгкасцю дакажаш, што можаш быць шэфам, зазьяць талентамі. Цяжка выседзець на месцы. Канфрантацыя з падсвядомасцю будзе служыць твайму развою.

Дзева (23.08. — 22.09.) Вернешся да добрай формы. Ахвота кудысьці з'ехаць; прыдаўся б адпачынак. Пільнуй, каб у пары не пагас агонь пачуццяў. Некаторыя сябры пойдучь сваёй дарогай, і добра! Не пашкадуеш грошай на патрэбную рэч.

Шалі (23.09. — 22.10.) Секстыль Урана з Венерай (з 21.04.) дазволіць табе адарвацца ад рэальнасці, глянуць на сваё жыццё з перспектывы. Удасца табе штосьці, што іншыя палічаць рызыкантам.

Скарпіён (23.10. — 21.11.) З 21.04. (аж да 25.04.) Марс схіліць цябе да супрацоўніцтва з іншымі, дзякуючы чаму здабудзеш больш. Новы знаёмы падкіне вельмі цікавую ідэю. З 23.04. можаш застацца з карытам, як баба з казкі аб залатой рыбцы.

Стралец (22.11. — 21.12.) Дагаворышся з людзьмі. Падарожжы ўдадучца на славу. Шмат радасці. Штодзённасць набярэ хуткіх тэмпаў. Пацікаўся новымі прапановамі працы, таксама за мяжой.

Казярог (22.12. — 19.01.) З 21.04. (да 25.04.) лягчэй удасца табе перамагчы песімізм ды страхі мінулага. Нялёгка размова з сябрам прынясе патолу. Не прыспешвай раскруткі новага інтарэсу.

Вадалей (20.01. — 18.02.) З 21.04. міла правядзеш час у вясёлай кампаніі; пацешыш нават найбольш панурывы асобы. Вадалейкі выпраменьваюць вялікую сілу і мужчынскую красу, а Вадалейкі — надта ўражлівыя на кампліменты. Марнейшы час для гандляроў.

Рыбы (19.02. — 19.03.) Можаш зрабіць крыху памылак, але ўсё добра скончыцца. Партнёрскія праблемы вырашай спакойна, рацыянальна, без лішніх эмоцый. Рыбы з 13-18.03. могуць здзейсніць нават неверагоднае. Нептун падмацуе цябе энергіяй, хоць будзеш час ад часу трапляць у меланхолію.

Агата Арлянская